

www.libtool.com.cn

Netherlands

www.libtool.com.cn

DE TOEVOEGING VAN RAADSLIEDEN

IN HET

STRAFPROCES.

www.libtool.com.cn

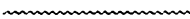
Brin

www.libtool.com.cn DE

TOEVOEGING VAN RAADSLIEDEN

IN HET

STRAF PROCES.

X ACADEMISCH PROEFSCHRIFT C

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

Doctor in de Rechtswetenschap,

AAN DE UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM,

OP GEZAG VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

Dr. J. G. DE HOOP SCHEFFER,

Hoogleraar in de Faculteit der Godgeleerdheid,

IN HET OPENBAAR TE VERDEDIGEN

op Donderdag den 25sten Juni 1885, des namiddags te 3 uren,

in het Universiteitsgebouw,

DOOR

PIERRE ELIZA CLAUSING,

GEBOREN TE AMSTERDAM.

AMSTERDAM,

M. J. PORTIELJE.

1885.

NET
99
22

+

CRTX
C

www.libtool.com.cn

7/23/29

www.libtool.com.cn

Aan mijnen Vader.

www.libtool.com.cn

I N H O U D.

~~~~~

	Bladz.
Inleiding	1
HOOFDSTUK I.	
Historisch Overzicht	3
HOOFDSTUK II.	
Geldende stelsels.	
§ 1. De toevoeging: aanwijzing van gevallen en personen	41
§ 2. Gehonoreerde of kosteloze verdediging.	57
HOOFDSTUK III.	
De voor Nederland aanbevolen stelsels	65
HOOFDSTUK IV.	
Beoordeeling	84

~~~~~

BIJLAGE: Ontwerp van wijzigingen in het Wetboek van Strafvordering	122
STELLINGEN	129

~~~~~

www.libtool.com.cn

INLEIDING.

De indiening van het Wetsontwerp van 27 October 1883, houdende wijzigingen in het Wetboek van Strafvordering, is een der gewichtigste gevolgen van het tot standkomen van het nieuwe Wetboek van Strafrecht. Het doel van dit ontwerp is het aanbrengen van overeenstemming tusschen het nieuwe Strafwetboek en het Strafproces. Ofschoon dus geenzins eene algeheele herziening van het Wetboek van Strafvordering werd beoogd, zoo zijn toch vele belangrijke onderwerpen daarbij ter sprake gekomen.

Onder de voorgestelde wijzigingen heeft de regeling der toevoeging van raadslieden aan beklaagden — een der punten welke, ter invoering van het nieuwe Wetboek van Strafrecht noodzakelijk wijziging behoeven — in het bijzonder onze aandacht getrokken. Het onderwerp achten wij voldoende bekend, en eene eigenlijke inleiding mag overbodig schijnen, nu talrijke adressen van de Orden van

Advocaten publiek geworden zijn en de toevoeging herhaaldelijk in de rechtsgeleerde tijdschriften is besproken.

Bij de regeling der toevoeging zijn de belangen der rechtspleging en die der beklagden, welke belangen niet van elkander te scheiden zijn, benevens die van den Advocatenstand betrokken. Deze verschillende belangen behooren in gelijke mate in aanmerking genomen te worden en daarin ligt juist eene eigenaardige maar aantrekkelijke moeielijkheid.

De behandeling van ons onderwerp wenschen wij in twee deelen te splitsen: een overzicht van het instituut der toevoeging en eene beoordeeling daarvan. De eerste afdeeling zal dan bestaan uit een historisch overzicht (Hoofdstuk I), eene vergelijking van de voornaamste geldende stelsels, waarbij wij ons tot de toevoeging ter strafverdediging zullen beperken (Hoofdstuk II), en eene mededeeling van de jongste voorstellen ter regeling der toevoeging (Hoofdstuk III).

Hebben wij aldus de instelling der toevoeging in haar geheel overzien, dan kunnen wij in de tweede afdeeling tot eene zelfstandige beschouwing daarvan overgaan, waarbij tevens gelegenheid tot beoordeeling der verschillende voorstellen bestaan zal (Hoofdstuk IV).

En hiermede is het plan van behandeling voldoende aangegeven.

HOOFDSTUK I.

HISTORISCH OVERZICHT.

Heeft het Romeinsche strafproces reeds de instelling der toevoeging van raadsliden aan beschuldigten gekend?

Verschillende schrijvers over strafprocesrecht wijzen er op dat de oorsprong van het instituut der toevoeging in het Romeinsche recht gelegen is ¹⁾. Met eene behandeling dezer vraag behoort dus dit historisch overzicht te beginnen. Alvorens tot een onderzoek der, bepaaldelijk op de toevoeging betrekking hebbende, bronnen over te gaan, meenen wij vooraf, tot beter begrip van het volgende, op enkele punten uit de geschiedenis der verdediging te moeten wijzen.

---

¹⁾ Zie bijv. VARGHA, Die Vertheidigung in Strafsachen S. 36 en vlg.; Mr. A. DE PINTO, Handleiding tot het Wetboek van Strafvordering, § 112; FAUSTIN HÉLIE, Traité de l'Instruction Criminelle Tome VII, chap X.

Tevens moet worden herinnerd, dat bij dit onderzoek het burgerlijk proces niet buiten aanmerking kan blijven, daar wegens de instelling der actio poenalis, vele zaken van strafrechterlijken aard, in eene burgerlijke procedure werden behandeld.

Hoe oud de instelling der verdediging is, zal natuurlijk niet vastgesteld kunnen worden. Dat zij tot de oorspronkelijke instellingen behoort, zoude men met grond kunnen betwijfelen, maar zoodra de volksvergadering de hoogste rechter in crimineele zaken geworden was, zal de behoefte aan verdediging zich wel spoedig hebben voorgedaan ¹⁾.

De nieuwere schrijvers verklaren dat de verdediging reeds zeer vroeg bekend was.

VOIGT ²⁾ meent dat in het, op eene wet van TULLUS HOSTILIUS steunende, pontificale strafproces omtrent incestus der virgines vestales verdediging niet was uitgesloten en dat ook bij de causae peroratio der legis actiones de partijen zich van rechtsbijstand (patroni causae) konden voorzien ³⁾.

---

¹⁾ Volgens eene lex Romuli (Plut. Rom. 13; Bruns Fontes Juris Romani, 4 ed. p. 4) moesten de patroni: „τοῖς ἐκνῶν πελάταις ἐξηγεῖσθαι τὰ δίκαια — δίκας τε ὑπὲρ τῶν πελατῶν ἀδικουμένων λαγχάνειν — καὶ τοῖς ἐγκλοῦσιν ὑπέχειν”.

Deze wet is waarschijnlijk alleen voor vertegenwoordiging uit te leggen en overigens zeker apocrief. Zie VOIGT, Die zwölf Tafeln, Geschichte und system, 2. 670.

²⁾ VOIGT, Ueber die Leges Regiae 1. 575, n°. 42.

³⁾ VOIGT, Die zwölf Tafeln, 1. 533.

Evenzoo neemt BETHMANN-HOLLWEG ¹⁾ aan, dat bij de legis actio de beweringen der partijen door een beroep op rechtsgeleerden, welke soms ook als getuigen van het recht (advocati) of als redenaars (oratores) voor den rechter verschenen, ondersteund konden worden. In de republiek en in den keizertijd was de instelling der verdediging natuurlijk volkomen bekend.

Wat de verdedigers betreft, zoo onderscheidt de oudere rechtstaal advocatus en patronus; eerstgenoemde was de raadgever en helper, laatstgenoemde de advocaat in modernen zin ²⁾. Overigens kon ook de advocatus met de partij voor het gerecht verschijnen, om die daar met raad of door zijn gezag te ondersteunen, terwijl hij zich nog van eenen bijzonderen spreker (orator) bedienen kon ³⁾. In den vroegeren keizertijd onderscheidde men: orator, causidicus, disertus, patronus, advocatus (welke uitdrukkingen promiscue gebruikt werden en iurisconsultus, iurisperitus, studiosus, pragmaticus; alleen de eerstgenoemde traden in rechten voor de partijen op, terwijl de laatstgenoemde de adviseurs waren. ⁴⁾. In den lateren tijd keizertijd ontmoet men naast den advocatus den bijzonderen iurisconsultus niet meer.

Zooals wij eene drievoudige verandering in het taalgebruik hebben onderscheiden, zoo vinden wij

---

¹⁾ BETHMANN-HOLLWEG, Der Civilprocess des gemeinen Rechts, 1. 186.

²⁾ RUDORFF, Römische Rechtsgeschichte, 2. 50.

³⁾ BETHMANN-HOLLWEG, 2. 204, 205.

⁴⁾ RUDORFF, t. a. p.

ook in de geschiedenis der Romeinsche advocatuur drie phasen. Zeer juist merkt BETHMANN-HOLLWEG ¹⁾ dienaangaande op: „Unter der Republik „war sie (die Advocatur) eine freie Kunst und ein „Ehrengeschäft der höchsten Stände. In der frühe- „ren Kaiserzeit wurde sie je länger je mehr ein „unter Aufsicht der Magistrate getriebenes Gewerbe „edlerer Art. In dieser Periode (Diocletianus-Justi- „nianus) ist sie eine Art des öffentlichen Dienstes, „eine Institution durch welche der Staat den rechts- „unkundigen und der gerichtlichen Rede nicht mäch- „tigen Parteien gegen billige Sporteln die nöthige „Hülfe leistet.“ In de tweede phase stond reeds de advocatuur onder het disciplinair toezicht van den magistraat, die zelfs den advocaat in de uit- oefening van zijn beroep kon schorsen terwijl ook het betalen en aannemen van honorarium (tijdens de eerste phase uitdrukkelijk verboden door de lex Cincia 204 a. C. ²⁾ geoorloofd was. ³⁾ In de derde phase, den lateren keizertijd, verdwijnt de vrijheid der advocaten geheel en al. Want niet iedereen, die overigens bevoegd was voor den magistraat op te treden, kon de advocatuur uitoefenen, zooals vroeger wel het geval was. Het aantal advocaten bij

---

¹⁾ Der Civilprocess des gemeinen Rechts, 8. 161.

²⁾ CORNELII TACITI Annalium XI, 5: „legem cinciam flagitant, „qua cavetur antiquitus ne quis ob causam orandam pecuniam „donumve accipiat.”

³⁾ BETHMANN-HOLLWEG, 2. 206.

de verschillende rechtscolleges wordt nu door de wet beperkt terwijl zekere personen, wegens redenen van godsdienst en stand en vooral ook wegens gebrekkige rechtskennis, worden uitgesloten. De advocaten vormen een lichaam (*corpus togatorum*) waarin eene bepaalde volgorde heerscht, terwijl zij niet alleen ten aanzien der discipline, maar ook ten aanzien van hun forum aan den magistraat bij wien zij zijn ingeschreven, onderworpen zijn. Aanspraak op honorarium bestaat niet alleen bij overeenkomst, maar de advocaat heeft ^t een wettelijk recht op belooning voor zijne diensten ¹⁾.

Na deze voorloopige opmerkingen kunnen wij tot het onderzoek naar de toevoeging van raadslieden overgaan. Omtrent deze instelling vinden wij in de bronnen de volgende aanwijzingen:

I. CICERO, de Oratore II c. 69, 280. „Est etiam „stultitiae salsa reprehensio, ut ille Siculus, cui „praetor Scipio patronum causae dabat hospitem „suum, hominem nobilem sed admodum stultum, „quaeso,” inquit, „praetor, adversario meo da istum „patronum, deinde mihi neminem dederis.”

Hier is dus sprake van de toevoeging van eenen patronus causae aan eenen vreemdeling. In deze, nog uit den ouderen tijd afkomstige, plaats beteekent patronus causae, volgens het oudere taalgebruik, de rechtsgeleerde verdediger.

---

¹⁾ BETHMANN-HOLLWEG, 3. 162, 166.

II. ULPIANUS, libro sexto ad edictum, l. 1 § 4
Dig. 3. 1.

„Ait praetor: si non habebunt advocatum, ege dabo.
„Nec solum his personis hanc humanitatem praetor
„solet exhibere, verum et si quis alius sit, qui certis
„ex causis vel ambitione adversarii vel metu patro-
„num non invenit.”

De eerste woorden: „si-dabo” zijn letterlijk uit het edict en wel uit de eerste afdeling van den titel: de postulando, overgenomen ¹⁾). Zooals uit de voorafgaande paragraaf blijkt, hebben zij betrekking op de minores annis decem et septem en de surdi, qui prorsus non audiunt; daar deze personen het jus postulandi missen, belooft de praetor hun eenen advocaat toe te voegen, indien zij er geen hebben. Door de volgende woorden van de aangehaalde plaats, wordt deze „humanitas” van den praetor uitgebreid ten aanzien van andere personen die, om de eene of andere reden, geen advocaat gevonden hebben. Advocatus beteekent hier, evenals in de volgende plaatsen, natuurlijk de verdediger.

III. ULPIANUS libro primo de officio proconsulis;
l. 9 § 5 Dig. 1. 16.

„Advocatos quoque petentibus debet indulgere
„plerumque; feminis vel pupillis vel aliis debilibus
„vel his, qui suae mentis non sunt, si quis eis petat;
„vel si nemo petat, ultro eis dare debebit. Sed si per

¹⁾ LENEL, Das Edictum Perpetuum. 61.

„potentiam adversarii non invenire advocatum se
„dicat, aequè oportebit ei advocatum dare.”

Hier wordt den proconsul de plicht opgelegd om
„plerumque” op verzoek, doch ook op eigen initiatief
(ultra) eenen advocaat toe te voegen aan vrouwen,
pupilli, furiosi, en aan hen die, wegens lichamelijke
beletselen, niet in staat zijn hunne zaken zelf te
behandelen, en verder op verzoek aan hem die aan
den magistraat verklaart, dat hij geenen advocaat
heeft kunnen vinden.

IV. VALENTINIANUS, VALENS et GRATIANUS;
l 7 § 1 Cod. J. 2. 6.

„Providendum est, ne hi, quos in foro aut meritum
„nobilissimos fecerit aut vestustas, in una parte con-
„sistant, aliam a rudibus atque tironibus necesse est
„sustineri. Atque ideo si in uno auditorio duo tan-
„tum prae ceteris fuerint vel plures, quorum fama
„sit hilarior, in iudicantis officio sit, ut par causi-
„dicorum distributio fiat et exaequeter partibus auxi-
„lium singulorum et aequa divisio procedat.”

Uit deze plaats blijkt hoe ver de macht van den
rechter over den advocaat zich uitstreckte. Deze
moet voor eene billijke verdeeling van den rechts-
bijstand waken en voorkomen dat een „nobilissimus
advocatus” staat tegenover eenen „tiro”, eenen
nieuwaangekomene. ¹⁾

---

¹⁾ Ook bij TACITUS, *Annalium* II, 30 en in l. 3 § 15, *Dig.* 26, 10
en in l. 38, *Cod. Th.* 16, 2 (*Comm. Gothofredus*) is nog zijdelings

Uit de medegedeelde plaatsen kunnen wij nu concluderen :

- 1°. Dat toevoeging van advocaten in alle de drie door ons onderscheiden perioden heeft plaats gehad. De plaats uit CICERO en het origineel van het edictum bewijzen deze meening voor het tijdperk der republiek; de verklaring van het edict door ULPIANUS in l. 1 § 4 Dig. 3. 1. en l. 9 § 5 Dig. 1. 16 voor den vroegeren en de opname van deze plaatsen in de Justiniaansche codificatie, voor den lateren keizertijd.
- 2°. Dat toevoeging van advocaten in de volgende gevallen heeft plaats gehad.
  - a. Volgens CICERO aan vreemdelingen welke, ofschoon zelve bevoegd in rechten op te treden, eenen advocaat aan den magistraat vragen.
  - b. Volgens het edict letterlijk slechts aan de minores en aan de surdi, welke personen, daar zij niet kunnen „postulare”, behoefte aan rechtsbijstand hebben; het verzoek is hier geen vereischte voor de toevoeging, welke altijd plaats vindt wanneer de genoemde personen

---

van onze quaestie sprake, doch deze plaatsen kunnen, als van geen belang voor ons onderzoek, buiten beschouwing blijven. Uit de genoemde plaats van TACITUS, waar verhaald wordt dat L. LIBO, onder de regeering van keizer TIBERIUS, sine patrono, wegens crimen laesae maiestatis terecht stond, leiden ZUMPT (Der Criminal Process der Römischen Republik, S. 89) en VARGHA (Die Vertheidigung in Strafsachen S. 48) ten onrechte af, dat wegens het gebrek aan eenen verdediger, een eenvoudiger proces gevolgd werd.

geenen advocaat hebben. Volgens **ULPIANUS** wordt deze toevoeging uitgebreid ten aanzien van andere personen welke „certis ex causis” geenen advocaat hebben kunnen vinden, terwijl hier de toevoeging natuurlijk alleen op verzoek plaats heeft.

- c. Volgens l. 9 § 5 Dig. 1. 16 heeft toevoeging plaats „plerumque” op verzoek maar ook zonder verzoek aan debiles, hi qui suae mentis non sunt en pupilli, van welke personen de furiosi en pupilli rechtens, de debiles feitelijk niet in staat zijn op te treden. Wat de toevoeging aan de vrouw betreft, zoo zal de magistraat wel eerst het verzoek hebben afgewacht, omdat zij bevoegd en in staat was in rechten op te treden ¹⁾). Eindelijk wordt ook nog een advocaat toegevoegd aan hem, die aan den magistraat verklaart, dat hij geenen advocaat heeft kunnen vinden.

Als resultaat van ons onderzoek kunnen wij dus vaststellen, dat in het Romeinsche procesrecht toevoeging heeft plaats gehad, vooreerst aan hen, die niet in staat zijn hunne rechtszaken te behandelen en wel hetzij op verzoek, hetzij op eigen initiatief van den magistraat; in de tweede plaats aan hen

---

¹⁾ Oorspronkelijk konden de vrouwen zelfs „pro aliis postulare.” Het onbetamelijk gedrag van **C. AFRANIA** was echter de oorzaak dat dit recht aan de vrouwen werd ontnomen. **VALERII MAXIMI, factorum et dictorum memorabilium lib. VIII c. 3; l. 1 § 5, Dig. 3. 1.**

die, ofschoon bevoegd om in rechten op te treden, aan den magistraat eenen advocaat vragen, indien zij er geen en gevonden hebben of geene goede keuze kunnen doen, zooals de vreemdeling en de vrouw.

Thans tot onze oorspronkelijke vraag, of de toevoeging van verdedigers in het Romeinsche strafproces is voorgekomen, terugkeerende blijkt het nu, dat de bronnen geen direct antwoord opleveren, want deze hebben alle betrekking op het burgerlijk proces. Bij de plaats uit het edict is dit duidelijk, want de praetor was voornamelijk magistraat in de civiele zaken en postulare komt ook alleen in het burgerlijk proces voor. Bovendien spreken alle plaatsen van den adversarius, d. i. de tegenpartij in eene burgerlijke procedure.

Toch ligt o. i. in het behandelde de grondslag voor eene bevestigende beantwoording onzer vraag.

Eene toevoeging, omdat de beschuldigde zelf niet voor den rechter mocht of konde optreden, zal in het strafproces nauwelijks voorgekomen zijn, want ieder, die voor den strafrechter ter verantwoording geroepen werd, had het recht persoonlijk zijne verdediging voor te dragen. Eene toevoeging op verzoek is daarentegen zeer waarschijnlijk.

De redenen, welke in het burgerlijk proces tot de toevoeging hebben geleid, bestonden evenzeer in het strafproces; deze toch zullen wel voornamelijk gegrond geweest zijn op de overweging, dat zoowel de bijzondere belangen van de partijen als de algemeene

belangen der rechtspraak, beter door den rechtsgeleerden advocaat dan door de partij zelve zullen worden behartigd, te meer daar de zaken door niet-rechtsgeleerde rechters (in strafzaken: gezwoeren of de volksvergadering) werden behandeld. Wanneer men verder de ruime bevoegdheid van den magistraat (welke uit de medegedeelde wet van VALENTINIANUS blijkt) om over de advocaten te beschikken en het hoe langer hoe meer uitgebreide stelsel van toevoeging in burgerlijke zaken in aanmerking neemt, dan mag men, naar onze meening, als zeer waarschijnlijk aannemen, dat in het Romeinsche strafproces, voornamelijk in den lateren tijd, het verzoek van den beschuldigde om eenen verdediger tot den magistraat gericht door dezen, ten minste onder gelijke omstandigheden als in het civielproces, nimmer zal zijn geweigerd, daar bovendien de belangen, welke in een strafproces op het spel staan, veelal van hooger gewicht zijn dan die, waarover in eene burgerlijke procedure gestreden wordt.

In het Duitsche strafproces der middeleeuwen draagt de beschuldigde gewoonlijk niet zelf zijne verdediging voor, maar laat een ander zijne verdedigingsgronden voor den rechter uiteenzetten ¹⁾.

---

¹⁾ H. ZOEPFL, Deutsche Rechtsgeschichte. Bd. III, S. 480.

J. W. PLANCK, Das Deutsche Gerichtsverfahren im Mittelalter § 80.

Deze persoon werd „vorspreke, Fürsprecher” genoemd.

Deze aard van het strafproces maakte het raadzaam en daarom algemeen gebruikelijk, dat iemand, die voor het gerecht verschijnen moest, zich van de hulp van eenen Fürsprecher bediende. Het proces was accusatoir en streng formalistisch. Het zwaartepunt van het rechterlijk onderzoek en de grondslag voor het vonnis, lag in de beweringen van klager en beklaagde, in de „rede und wederrede,” zoodat de rechter niet de feitelijke toedracht der zaak onderzocht, maar welke partij de formeel geloofwaardigste bewering, in verband met den rechtsregel, waarop men zich beriep, voordroeg. Groot gewicht werd er gehecht aan de woordelijke uitlegging van de redevoeringen van partijen.

Hij, die zelf zijne zaak wilde bepleiten, liep gevaar door eene enkele verspreking, door het verkeerd aanhalen van eenen rechtsregel, zijne zaak te bederven. Buitendien gold algemeen de regel, dat de verklaringen, door partijen voor den rechter afgelegd, woordelijk onveranderd moesten gelden ¹⁾.

„*Wat en selve spricht vor gerichte, dat van dem „richtern unde dingluden behort ist, dat ne mach he „nicht wederspreken ;”* welke rechtsregel in den mond van het volk bekend was als: „ein Mann ein Wort,” of „ein Mann ein Mann, ein Wort ein Wort.”

---

¹⁾ Zoo luidt het ook in de Leges XII Tabularum: „Uti lingua nuncupassit, ita jus esto.”

Hij echter, die een Fürsprecher voor zich het woord liet voeren, moest steeds het uit zijnen naam gesprokene voor den rechter bekrachtigen ¹⁾. Deed de partij dit, dan gold het door den Fürsprecher gesprokene, evenals zijn eigen woord. Werd daarentegen de bekrachtiging geweigerd, dan stond den weigerachtige het rechtsmiddel der „Erholung” iteratio, revocatio verborum, ten dienste; het door den Fürsprecher gesprokene, werd alsdan te niet gedaan en de partij in den ouden toestand teruggeplaatst; in eene nieuwe voordracht konden de begane fouten worden hersteld. Deze Erholung, het recht om zijne beweringen voor den rechter te kunnen verbeteren, was niet toegestaan aan hem, die zelf zijne verdediging heeft voorgedragen: „*Sunder vorspreken mut wol klagen en man unde antwerden, of he sik scaden getrosten wel, die ime dar an bejegenen mach, of he sik vorspricht, des he sik nicht erhalen ne mach, also he bi deme vorspreken wol mut, die wile he an sin wort nicht ne jet* ²⁾);” had hij dus een fout begaan, was hem eene voor zijne verdediging nadeelige verklaring ontglipt, dan kon hij de gesproken woorden niet herroepen en moest hij de nadeelen, die hier uit voortsproten, dragen.

Om deze reden was het gebruik van Fürsprecher

---

¹⁾ „Die richtere sal immer den man vragen, of he an sines vorspreken wort je.”

S. Ldr. I 62 § 7.

²⁾ S. Ldr. I, § 1.

algemeen; slechts aan sommige personen was het per privilegium odiosum ontzegd, n.l. aan hen die „rechtlos” waren en aan hen, die op heeterdaad betrap en gebonden voor het gerecht gevoerd worden.

Ieder is volkomen vrij zelf zijne verdediging voor te dragen, maar wil men eenen Fürsprecher gebruiken, dan moet men dit verlangen terstond, bij den aanvang van het proces, aan den rechter kenbaar maken.

„So spreche der unschuldig man, ob er also fürgeladen ist: Herr Richter, ich piet euch durch Got und durch des rechten wille, und alle die hie umbsteen, das ir mir keins unrechten wollet gestatenn, und mein blut lasszet zu unrecht vergiesszen und piet einen man, der mir mein Wort spreche. Den musz man im geben.” ¹⁾

De partij kiest den Fürsprecher, de rechter voegt hem toe. De rechter is verplicht, op verzoek, eenen Fürsprecher te geven tenzij er wettige weigeringsgronden bestonden.

„Die richtere sal tu vorspreken geven, svene man aller erst bedet, unde nenen anderen, he ne werde des ledich mit rechte.” ²⁾

Wettige gronden van weigering konden aangevoerd worden door den rechter, den klager of den gekozene.

---

¹⁾ Richtsteig des Landrechts. C. 32.

²⁾ S. Ldr. I 60, § 2.

Bevoegd als Fürsprecher op te treden is ieder vrij man, die, in het volle genot der burgerlijke rechten, in de rechtsvergadering verschijnen kan; vrouwen, minderjarigen, „rechtlosen”, geestelijken en onvrijen waren dus uitgesloten. ¹⁾ Ieder, die bevoegd is als Fürsprecher te fungeeren, is ook verplicht, op uitnoodiging van den rechter dit ambt waar te nemen, wanneer hij bij de terechtzitting tegenwoordig was, tenzij hij gronden van weigering op kan geven, die door den rechter als wettig worden erkend. Want op aanwijzing van den rechter Fürsprecher te zijn, is een der onderdeelen van den dingplicht ²⁾. Dingplichtig zijn alle vrijen, die wonen binnen het rechtsgebied van het gerecht en in dien kring „wonunge of gut” hebben. In hoofdzaak is de dingplichtige jegens het gerecht verschuldigd:

- 1°. *des richteres ding to sukene* d. i. op den daartoe aangewezen tijd in zijn gerecht te verschijnen ³⁾;
- 2°. *rechtes to helpen* d. i. als Urtheiler mede te werken om het oordeel te vinden of desgevraagd Fürsprecher te zijn ⁴⁾;

---

¹⁾ „Wisset auch das Pfaffen und Weiber und Rechtlose Leute keine Fürsprecher sein mögen.”

Richtsteig des Landrechts, C. 2.

²⁾ J. W. PLANCK, Das Deutsche Gerichtsverfahren in Mittelalter § 10.

³⁾ S. Ldr. I, 2.

⁴⁾ S. Ldr. I 60, § 3.

3°. *ime rechtes to plegene* d. i. klachten bij¹den rechter in te dienen of zich omtrent tegen hem ingediende klachten te verantwoorden en het uitgesproken vonnis na te komen ¹).

De 1e en 2e verplichting rust op de mannelijke vrijen boven 21 jaar; de derde verplichting rust op den dingplichtige niet alleen voor zijne persoon, maar ook voor zijne vrouw, kinderen, pupillen en onderhoorigen.

Het optreden als Fürsprecher op verzoek van eene der partijen en bevel van den rechter is dus eene door de wet opgelegde verplichting, waaraan de dingplichtige zich alleen op een der volgende gronden onttrekken kan:

- 1°. bezworen onvermogen; doordat hij onder aanbod van eede, verklaarde dat hij gezworen had in deze zaak niet Fürsprecher te zijn of dat hij nog nooit in zulk eene belangrijke zaak Fürsprecher geweest was en dat hem de daartoe noodige rechtskennis ontbrak;
- 2°. bloedverwantschap of leenverhouding met den aangeklaagde ²).

Daar het verdedigen van beschuldigen een onderdeel van den algemeenen dingplicht is, kan de toegevoegde Fürsprecher geen loon vorderen voor zijne diensten. Lang is er over getwist of het betamelijk en geoorloofd is, dat de Fürsprecher eene

---

¹) S. Ldr. I 60, § 3.

²) S. Ldr. I 60, § 2.

belooning, die hem vrijwillig wordt aangeboden, aanneemt. JOHANN VON BUCH, die eene lange verhandeling over deze vraag schreef in zijne Glossae op het Saksische Landrecht, kwam tot eene bevestigende beantwoording en eindigde met de vraag aan zijne tegenstanders: „*war lesestu yd in der „Sassen rechte, dat dit nicht sin mut?*”¹⁾ Een dergelijk verbod is dan ook niet aan te wijzen.

In Magdeburg en Bremen werd in het begin der XV eeuw het behandelen van rechtszaken als een vrij beroep erkend, zoodat men verplicht was het daarvoor afgesproken loon te betalen. In Hamburg en Lübeck werd zelfs door de stedelijke regeering een tarief voor de diensten der Fürsprecher vastgesteld. Maar algemeen bleef de regel gelden, dat onvermogene beschuldigten kosteloos verdedigd moeten worden; dit werd als een heilige plicht van den Fürsprecher beschouwd. De Schwabenspiegel²⁾ drukte het aldus uit: „*Er (der Fürsprecher) sol „armen luten is wort durch got sprechen und tut er „daz mut gerne, daz ist wider gotte und der richter „mag es im gebieten mit recht, dass er armer lute „wort spreche*”.

Aldus had in het Duitsche strafproces der middeleeuwen steeds toevoeging plaats op verzoek van den beschuldigde. Noch de Bambergensis (1507), noch de Constitutio Criminalis Carolina (1532) brengt

¹⁾ gl. S. L. I 60.

²⁾ C. 76, § 10.

eenige verandering in dezen toestand. De beschuldigde kan altijd eenen gekozen verdediger voor zich laten optreden of aan het gerecht eenen raadsman vragen. In het laatste geval werd gewoonlijk een der schepenen aangewezen, die dan echter aan de beraadslaging over het vonnis geen deel kon nemen. Artikel 101 van de Bambergensis zegt: „*Item cle-
„gern und antworttern sol jedem theyl auf sein be-
„gern ein Fursprechen auss dem Gericht erlaubt
„werden*; artikel 88 P. G. O. luidt evenzoo en voegt er nog bij: „*Doch soll inn der kläger und antwur-
„ter willen stehen jren redner auss den Schöpffen
„oder sunst zunemen, oder jn selbst zu reden.*”

Men heeft wel eens uit art. 47 P. G. O. willen afleiden, dat de rechter in sommige gevallen ex officio verplicht was te zorgen, dat de beklaagde door eenen verdediger werd bijgestaan. Doch ten onrechte. Het bedoelde artikel zegt alleen dat het gerecht de kosten, veroorzaakt door het hooren van getuigen à décharge, zal moeten dragen, wanneer de aangeklaagden of hunne vrienden daartoe niet in staat zijn. ¹⁾ Het verzoek van den beschuldigde was de eenige aanleiding tot toevoeging.

De verplichte verdediging is eerst uit de toepassing van het inquisitoir proces ontstaan. Deze procesvorm, welke zich uit het kanoniek recht en de leer

---

¹⁾ Zie den oorspronkelijken tekst van art. 47 P. G. O. bij Dr. H. ZOEPFL: Die Feinliche Gerichtsordnung Kaiser Karl's V. Leipzig 1883.

der Italiaansche criminalisten ontwikkeld heeft, was in de XVI eeuw in geheel Duitschland naast het accusatoir proces in gebruik, dat hij verder hoe langer hoe meer verdrong.

In de Bambergensis ¹⁾ en de P. G. O. ²⁾ wordt het inquisitoir proces voorgeschreven als *modus procedendi extra ordinarius*, wanneer nl. geen aanklager optrad volgens den regel: „*inquisitio succedit in „locum accusatoris”*. Het inquisitoir proces maakte, en waarschijnlijk was dit wel een overblijfsel van de vroeger algemeen geldende accusatoire beginselen, veel werk van de verdediging. Zoo erkende men als procesverdediging bijv. de *defensio pro avertenda inquisitione speciali*, *pro avertenda incarceratione*, *pro avertenda tortura* enz., ³⁾ hoewel deze veelal in de latere praktijk zijn vervallen. Immers het systeem moest er toe leiden dat het arbitrium van den *judex inquirens* deze verdedigingen, als lastig en hinderlijk voor het rechterlijk onderzoek, ter zijde schoof. Intusschen bleef men groot gewicht hechten aan de verdediging vóór de eindbeslissing (de strafverdediging) en naar het schijnt evenzoo aan de *defensio pro advertenda tortura*. Na afloop van het onderzoek werd de beschuldigde op zijn recht, zich eenen verdediger te kiezen, opmerkzaam gemaakt en hem in

---

¹⁾ BAMBERGENSIS X—XVI: *annemen der ubelteter von Amptswegen*.

²⁾ P. G. O. VI—X: *annemen der angegeben übelthetter von der oberkeyt und Amptswegen*.

³⁾ VARGHA, *Die Vertheidigung in Strafsachen*. S. 196 en vlg.

sommige zware gevallen, wanneer hij geenen verdediger gekozen had, er een door het gerecht toegevoegd.

Zoo ontstond langzamerhand bij vele rechtbanken in Duitschland, door het gewoonterecht, de instelling der verplichte verdediging bij die misdrijven, waartegen de doodstraf of eene zware vrijheidsstraf was bedreigd; in die gevallen kon het gerecht niet tot toepassing der pijnbank of tot voltrekking der straf overgaan, dan nadat de beschuldigde, ook zelfs tegen zijn wil, formeel verdedigd was ¹⁾). Volgens het gebruik waren de advocaten verplicht deze, hun door het gerecht opgedragene, verdedigingen te voeren en konden zij zich hieraan niet, dan wegens ge-gronde redenen, onttrekken.

In Oostenrijk heeft daarentegen de consequente toepassing van de beginselen van den inquisitoiren procesvorm langzamerhand tot algeheele uitsluiting der formeele verdediging geleid ²⁾). De Land- und Peinliche Gerichtsordnung Carl II für Steiermark (1574) stemde, ten aanzien van de verdediging, vrij naauwkeurig met de P. G. O. overeen.

De Peinliche Landsgerichtsordnung Ferdinand III für Oesterreich (1656) en de Nemises Josefina (1707) beperkt echter hoe langer hoe meer het recht van verdediging. De Theresiana (1768) bepaalde in

---

¹⁾ FEUERBACH-MITTERMAIER, Lehrbuch des Peinlichen Rechts. § 612; ZACHARIAE, Handbuch des Deutschen Strafprocesses. Bd. II, § 40.

²⁾ GLASER, Handbuch des Strafprocesses. Bd. I, S. 105, n°. 7.

art. 36, dat gedurende de inquisitio den beschuldigde geen verdediger toegevoegd zou worden, welk verbod aldus gemotiveerd werd: „inmassen die öftere „Erfahrenheit gelehret, dass hiedurch die Uebelthäter „nur auf Ausflüchten unterrichtet, zum hartnäckigen „Läugnen gestärket, und also vor der Zeit die „ganze Inquisition verwirret worden”.¹⁾

Wanneer be beschuldigde na afloop van de inquisitio uitdrukkelijk eenen advocaat verlangde om hem bij te staan bij het opstellen van zijn verdedigingsgeschrift, dan hing het al of niet toestaan van dat verzoek af van het oordeel des rechters, die daarbij als criterium voor oogen moest houden: „dass solchem Begehren in klaren, offenen Thaten „und überhaupt, wo es auf eine blossse Verzögerung „angesehen ist, keinesdings, sondern nur damalen „zu willfahren seye, wenn der Inquisit vorgiebt, „dass er seine Vertheidigungsbehelfe von selbst für „zuwenden nicht vermoge und solches Vorgeben „wegen sich bei ihm äussernder Einfalt, Schrecken „oder mislicher gesundheit, oder weilen die Male- „fizsache wegen mit-unterlauffend-wichtigen Umstan- „den an sich selbst gar verwickelt ist oder wegen „anderer vorkommend-erheblicher Ursachen gegrün- „det zu sein befunden wird”.²⁾

Verdween door deze bepaling bijna iedere toevoe-
ging, de Criminalgerichtsordnung van Jozef II ging

---

¹⁾ Theresiana art. 36, § 5.

²⁾ Theresiana art. 36, § 10.

nog een stap verder door ook de formeele verdediging door den gekozen verdediger, nog toegestaan door de Theresiana, te verbieden. De wetgever ging, bij het vaststellen van dit verbod, uit van het beginsel, (zooals door het Kundmachungspatent wordt medegedeeld) „dass die Unschuld an dem untersuchenden Criminalgerichte selbst stets den nothwendigen und eifrigsten Vertheidiger finden soll.”

Ook in het Fransche strafproces werd het recht van verdediging langzamerhand zeer beperkt. Berustend op de Leges Salica en Ripuaria, wijkt het, in den beginne, principieel weinig af van het oud-Duitsche. Maar de vestiging der „Parlements” door de koningen droeg er veel toe bij, dat het oude contradictoir proces, reeds tegen het einde der XIII eeuw, hoe langer hoe meer verdrongen werd door den inquisitoiren procesvorm. Het gevolg hiervan was een processus mixtus; de Procureur du Roi trad op gedeeltelijk als promotor inquisitionis, gedeeltelijk ook als aanklager in de contradictoire behandeling, waarbij verdediging door eenen raadsman bleef toegelaten. De procesvorm bleef ook in zooverre accusatoir, dat de contradictoire behandeling van de zaak mondeling en openbaar geschiedde. Dit werd nog uitdrukkelijk gehandhaafd door eene Ordonnantie van 1315, „Causae criminales audiantur et judicentur non in occulto sed palam et publice.” ¹⁾

---

¹⁾ J. VARGHA, Die Vertheidigung in Strafsachen. S. 221.

De ordonnanties van Frans I (1532) en van zijn kanselier Poyet (1539) maakten het inquisitoir proces verplichtend voor alle strafzaken en lieten de tusschenkomst van den verdediger alleen toe bij uitdrukkelijke machtiging door het gerecht.

De Ordonnantie van Lodewijk XIV (1670) sloot de formeele verdediging geheel uit door den regel: „que les accusés de quelque qualité qu'ils soient, ne „pourraient avoir aucun conseil, même après la „confrontation, nonobstant tous usages contraires”.

Op dit beginsel bestonden echter twee uitzonderingen. Na afloop van het verhoor konden de rechters den beschuldigde toestaan eenen advocaat te raadplegen, wanneer de vervolging een der volgende misdrijven betrof:

- 1°. péculat, concussion, banqueroute frauduleuse, vol en matière de banque, fausseté de pièces, supposition de part et autres crimes relatifs à l'état des personnes;
- 2°. of misdrijven, waartegen geene peine capitale bedreigd was ¹).

Bij de beraadslagingen over deze ordonnantie werd door den president van de commissie, M. DE LAMOIGNON, ernstig geprotesteerd tegen deze bepalingen. Hij wees er op, dat, indien somtijds een verdediger een schuldige aan de justitie onttrok,

---

¹) FAUSTIN HÉLIE, *Traité de l'Instruction Criminelle*. tome I, p. 629.

Alle altijddurende straffen waren peines capitales.

daarentegen ook een onschuldige veroordeeld kon worden, bij gebrek aan verdediging; dat men de verdediging door eenen raadsman niet moest beschouwen als een voorrecht aan den beschuldigde toegestaan, maar als *jus naturale*. Hiertegen werd echter aangevoerd dat verdediging in vele gevallen gevaarlijk zoude zijn namelijk daar, waar het er slechts op aankomt om te weten of de beschuldigde het feit al of niet gepleegd heeft, wat enkel van de verklaringen der getuigen afhangt; dat de verdedigers slechts de uitspraak van het vonnis vertraagden door het opwerpen van allerlei chicanes.

De formeele verdediging werd dus ook in Frankrijk uitgesloten, omdat men haar beschouwde als eene formaliteit, die onnoodig het proces verlengde, en met het oog op de geheime procedure en de beperkte ruimte der verdediging gegund, zegt dan ook Faustin Hélie (I. p. 6. 32): „elle embarrassait „la procédure sans servir la justice.” Of er onder deze regeling nog toevoeging van verdedigers plaats vond, valt zeer te betwijfelen ¹⁾.

---

¹⁾ In een artikel in het W. v. h. R. n°. 5100 getiteld: „De toevoeging van raadslieden aan beklaagden” wordt op een geval van toevoeging gewezen. „Bij FURNEL (*Histoire des Avocats* I, p. 65) „hebben wij gelezen,” zegt de schrijver, „Cet usage est bien ancien „parmi nous; car nous voyons que St. LOUIS, en 1251, donna un „procureur et un avocat d’office à un gentilhomme qui ne pouvait „pas en trouver, parcequ’ils redoutaient tous la puissance et le „caractère violent de la partie adverse, qui était CHARLES Comte „d’Anjou, frère du roi.” Deze aanhaling doet hier niets ter zake

De Ordonnantie van Lodewijk XIV bleef van kracht, totdat de Revolutie haar afschafte. Eene der eerste verbeteringen van het strafproces was de erkenning van het recht van verdediging. Bij Decreet van 8 October 1789 werd door de Assemblée Constituante bepaald, dat de beschuldigde, die in hechtenis was, het recht had een of meer raadslieden te kiezen en indien hij er zelf geen kon vinden, moest de rechter er eenen toevoegen op straffe van nietigheid. De wet van September 1791 en de Code van 3 Brumaire an IV huldigden evenzeer dit beginsel, terwijl zij het volgende bepaalden: „L'accusé „peut choisir un ou plusieurs conseils pour l'aider „dans sa défense. A défaut de choix de sa part, „lors de son interrogatoire, le président ou le juge, „qui l'interroge, lui désigne un conseil sur-le- „champ, à peine de nullité. Cette désignation „devient nulle si, avant l'ouverture des débats, „l'accusé choisit lui-même un autre conseil. Les „conseils ne peuvent communiquer avec lui qu'après „son interrogatoire.”¹⁾

Deze bepalingen vindt men bijna onveranderd

---

want het bedoelde proces was een burgerlijk geding over een kasteel, zooals men bij FOURNEL t. a. p. lezen kan. De aangehaalde plaats komt, zooals zij woordelijk luidt, ook niet voor bij FOURNEL, Histoire des Avocats I, p. 65, maar bij CAMUS, Lettre sur la profession d'avocat, VIIIème lettre: de la défense des accusés, in de noot op p. 147

¹⁾ Art. 13, titre VI de la loi du 16—29 septembre 1791; art. 321, 322 du Code du 3 brumaire an IV.

terug in den thans geldenden Code d'Instruction Criminelle.

In de geschiedenis der vaderlandsche strafrechtspleging bekleeden de Crimineele Ordonnanties van Filips II eene zeer aanzienlijke plaats. De „*Ordonnancie onss heeren des Coninx, aengaende den styl „generael, die men voortaan sal onderhouden ende „observeeren in de procedueren van de crimineele „zaken ende materien, in dese zijne Nederlanden*” van 9 Juli 1570, grootendeels opgesteld door den bekenden VIGLIUS VAN ZUICHEM VAN AYTTA, was de eerste wetgeving, welke een gelijkvormig strafproces in alle Nederlandsche gewesten moest invoeren.

Volgens deze ordonnantie werd het proces of ordinair of extraordinair gevoerd. In het ordinair proces moest de beschuldigde, evenals in eene civiele procedure, door eenen procureur, of voor het Hof door eenen advocaat en eenen procureur, worden bediend; in het extraordinair proces werd daarentegen den beschuldigde geene rechtsgeleerde verdediging toegestaan en kon deze alleen door eenen advocaat of procureur worden bezocht om hem van hetgeen voor zijne verdediging dienstig kon zijn te onderrichten. Zooals uit art. XXXII van genoemde ordonnantie blijkt, was het extraordinair proces de regel, het ordinair proces de uitzondering; alle zaken moesten in extraordinair proces berecht worden, tenzij de rechter, wegens groot belang

of bijzondere duisterheid der zaak, beval dat het ordinair proces gebruikt zoude worden. ¹⁾ In dit laatste geval werd den beschuldigde een practizijn toegevoegd, indien hij zelf geenen verdediger gekozen had. Aan de beslissing, welk proces gevolgd zoude worden, ging steeds het hooren op artikelen vooraf, waarbij de tusschenkomst van eenen practizijn uitdrukkelijk verboden was. ²⁾

Over de rechtskracht der crimineele ordonnanties bestaat zoowel bij de oudere als bij de nieuwere schrijvers groot verschil van meening. Eenige ontzeggen aan deze ordonnanties de kracht van geschreven recht en laten ze alleen gelden voor zover zij door gebruik en gewoonten werden beves-

---

¹⁾ Art. XXXII van de Ordonnancie op den Stijl:

„Willende voirts generalycken dat alle criminele processen extra-ordinaerlycken geconduyseert ende beleyt sullen worden, ende nyet op de rolle van ordinaryse gedingen, ten ware die materie van zoe grooter importancien ende van zulcker zwaricheyt, obscuriteyt ende duysterheyt ware, dat partijen in rechte ende iugemente op hun gedingen gehoirt zijnde, geordineert ende bevolen wierde, dat deselve in ordinarys proces ontfangen zouden worden, ende by den rade gedistribueert oft geadmitteert, om by advocaten ende procureurs gedient te worden.”

²⁾ Art. XIV van de Ordonnancie op den Stijl:

„Ende en sullen deselve nyet geadmitteert worden, om by voirspraeke oft taelmans te spreken, noch te dienen van scrifftuieren, ten ware dat om zekere merckelycke consideratie (aenschouw nemende op de zake ende materie) die iugen oft rechters bevonden zulcx behoiren te geschieden.”

Zie VOORDA, Verhandeling over het Verstand der Ordonnancie op den Stijl.

tigd, ¹⁾ terwijl anderen de rechtskracht geheel of gedeeltelijk erkennen. ²⁾ Zonder ons in dezen strijd te willen mengen, meenen wij te mogen aannemen, dat de Crimineele Ordonnanties van FILIPS II werkelijk van verbindende kracht geweest zijn. Deze wetgeving werd immers uitgevaardigd door den wettigen soeverein dezer landen, op een tijdstip, waarop hij zijn gezag nog niet verloren had en waarop hij alleen de wetgevende macht uitoefende, zonder de medewerking of goedkeuring der Staten te behoeven.

De door velen ³⁾ verdedigde meening dat de ordonnanties door de Pacificatie van Gent geschorst zouden zijn, kunnen wij niet deelen. Uit de artikelen, waarop men zich beroept, (nl. artt. 4 en 5 der Pacificatie) vloeit alleen voort, zooals VOORDA ⁴⁾ terecht aantoot, dat die bepalingen der crimineele ordonnanties, welke betrekking hebben op de ketters, voortaan geschorst zullen zijn.

Het doel der Pacificatie was ook alleen een verbond tot gemeenschappelijke bestrijding der Spanjaarden tot stand te brengen en tevens een onder-

---

¹⁾ BOEL, Aanteekeningen op LOENIUS, Decisien en Observatien, blz. 707, 708; VOET ad tit. de delictis privatis n°. 4; PESTEL de Republica Batava I, blz. 340.

²⁾ VOORDA, Verhandeling over het Verstand der Ordonnantie op den stijl, inleiding; BARELS, Criminele Advyzen, blz. 168; KEMPER, Inleiding voor het Crimineel Wetboek, blz. 168.

³⁾ BOEL, t. a. p.; PESTEL, t. a. p.; WAGENAAR, Vaderl. Historie VI, bl. 292; DE BOSCH KEMPER, Wetboek van strafvordering, inl. blz. 9.

⁴⁾ T. a. p.; zoo ook P. BORT, Tractaat van crimineele Zaaken, Tit. V, n°. 61.

linge schikking tot stand te brengen, ter voorkoming van twisten, waartoe vooral op het stuk der godsdienst groote aanleiding bestond, daar de inwoners der Waalsche provinciën meerendeels katholiek en de Hollanders en Zeeuwen grootendeels protestant waren. ¹⁾

Rechtens mogen de genoemde ordonnanties van verbindende kracht voor alle Nederlandsche gewesten geweest zijn, feitelijk heerschte toch, zooals bekend is, een geheel andere toestand, want iedere provincie had eene afzonderlijke wetgeving.

Wat de toevoeging van verdedigers betreft, daaromtrent hebben wij de volgende bepalingen kunnen vinden.

Volgens eene oude bepaling ²⁾ rustte in HOLLAND op den Advocaat-Fiscaal de verplichting voor de behoeftigen, zoo noodig, in rechten op te treden. Zoo beval nog art. XXV van de Instructie voor den Hove van Hollandt, Zeelandt ende Vrieslandt, van 20 Aug. 1531:

„Item d'Advocaet-Fiscael . . . . . sal ook mede „gehouden wesen te sustineeren alle saecken ende

---

¹⁾ Zie omtrent de rechtskracht der Ordonnanties van FILIPS II Mr. A. OUDEMAN, Verhandelingen van strafvordering en strafrecht, blz. 1—17.

²⁾ Zie art. IV van de „Instructie voor den Stadhouder en de Luyden van der Camere van den Rade, Residentie houdende in den Haghe,” van 14 September 1492 en art. XXI van de „Instructie van de Camere van der Hove van Hollant, Zeelant en de Vrieslant,” van 24 October 1515.

„questien arme ende miserabile Persoonen aangaende „(des versocht synde) sonder daer af eenich loon te „nemen oft profyt te hebben, maar sal tevreden zyn „met syn Wedden.” Doch deze bepaling werd niet gehandhaafd ¹⁾ en daarom waarschijnlijk in art. LXXVIII van de genoemde instructie het Hof de bevoegdheid toegekend aan de behoeftigen, zoo noodig, eenen advocaat toe te voegen. In Holland is de Ordonnantie op den stijl werkelijk toegepast en ook later steeds de grondslag voor het strafproces gebleven, hoewel mettertijd op verschillende punten van deze procesorde werd afgeweken en vele misbruiken daarbij zijn ingeslopen zoodat VOORDA ²⁾ het strafproces, zooals de Ordonnantie op den stijl voorschrijft, verre verkiest boven de strafrechtspleging in zijnen tijd in gebruik. ³⁾

In ZEELAND werden de Ordonnanties van FILIPS II niet toegepast, maar de oude costumen opgevolgd. In Vlissingen werd, bij gebrek aan eenen gekozen raadsman, den beschuldigde altijd „een ofte „meer Procureurs van der Camere, om hem te dienen ende diffendeeren tot zijnen goeden rechte toe„gevoegd. ⁴⁾

---

¹⁾ Zie MERULA, Manier van Procedeeren. B. IV, Tit. XIV, Cap. V en Tit. XV, Cap. I.

²⁾ T. a. p.

³⁾ Zie J. v. D. LINDEN, Verhandeling over de Judicieele Practyq II, blz. 220 en vlg.

⁴⁾ Coustumen der Stadt Vlissingen, Cap. II, art. III.

Volgens de „Ordonnantie ende Instructie op de „Stijl en de Maniere van Procedeeren voor den Hove „van UTRECHT” ¹⁾ werd den beschuldigde, indien hij bleef ontkennen en feiten tot staving zijner bewering aanvoerde, welke door het Hof „van consi- „deratie en pregnant” bevonden werden, een verdediger ad probandum innocentiam toegevoegd; en wel op kosten van den beschuldigde, zoo hij in staat is die te betalen, en anders op kosten van de „Domeynen.”

Deze toevoeging, welke alleen plaats had wanneer de beschuldigde in persoon gedagvaard was of zich in hechtenis bevond, was dus van het oordeel van het Hof afhankelijk.

FRIESLAND, gehecht aan zijne oude rechten, heeft ook nimmer de Ordonnantie op den Stijl in werking gebracht. Men volgde in deze provincie een strafproces dat door VOORDA hoog geroemd wordt. Een beschuldigde werd daar, zoodra hij gearresteerd was, door eenen Commissaris van het Hof gehoord op artikelen, door den Procureur-Generaal uit de voorloopige informatie opgesteld. Wanneer de beschuldigde niet bekende, werd hem door het Hof terstond een advocaat toegevoegd, tenzij de beschuldigde zich reeds van eenen verdediger voorzien had. Deze toevoegingen geschieden uit de acht oudste

---

¹⁾ Rubr. van Proces Crimineel, art. VII; Ordonnantie enz. me aantekeningen door w. v. d. MUELEN II, blz. 333.

advocaten bij het Hof, welke daarvoor een vaste jaarwedde genoten. ¹⁾

In GRONINGEN had, zooals blijkt uit art. XXV van het „Reglement van Procedeeren in Criminele zaken” van December 1751, alleen toevoeging plaats ter defensio pro advertenta tortura. Wanneer de Procureur-Generaal het verzoek tot toepassing der pijnbank had gedaan en het Hof oordeelde dat daarop ex officio niet kon worden gedisponeerd, werd het verzoek naar de rol gervevoijerd en tevens den beschuldigde een advocaat gegeven, om het verzoek van den Procureur-Generaal te bestrijden. De processtukken werden dan den toegevoegden advocaat ter inzage gegeven, maar het was hem uitdrukkelijk verboden met den beschuldigde te spreken. ²⁾

OVERRYSSSEL volgde ook zijn Landrecht dat beval dat de Drost den beschuldigde „op zijn verzoek ende kosten, indien hij die betalen kan, of anders tot des Landts kosten, een Advocaet of Procureur sullen gunnen, om sijn woort ende verweringe te doen.” ³⁾

In GELDERLAND schijnt, zooals blijkt uit een request van de Nijmeegsche practizijns tot de Staten van Gelderland gericht toevoeging in ruime mate te zijn voorgekomen. Door de gewoonte was daar

---

¹⁾ VOORDA, Verhandeling over het Verstand der Ordonnantie op den Stijl, inl. blz. 15.

²⁾ Nederlandsche Jaarboeken 1751, blz. 1247 en vlg.

³⁾ Landrecht van Overijssel (1630) II, tit. XIX, art. VI.

de regel ingevoerd dat, indien tot verbeurte van lijf en leven, geesseling of bannissement geprocedeerd werd, een advocaat en procureur gelast werd den beschuldigde te verdedigen. De advocaten en procureurs moesten deze verdedigingen gratis voeren maar wanneer zij aldus buiten de plaats hunner residentie moesten optreden, hadden zij recht op vergoeding van reis- en verblijfkosten volgens art. 6 van het Regelement op de kosten van Justitie van 3 April 1715. In genoemd verzoekschrift beklagden de Nijmeegsche practizijns zich, dat zij gewoonlijk zeer lang op de betaling hunner voorschotten moesten wachten, terwijl bovendien hunne rekeningen door de Rekenkamer zoozeer werden bekort dat zij maar een gering gedeelte hunner uitgeschoten penningen terug bekwamen. Tevens verzochten zij H. Ed. Mog. voortaan de woorden van art. 6 van genoemd reglement op de justitiekosten: „dat aan een Advocaat of Procureur van een „Beklaagden iets naar redelijkheid, voor zijne noodige „reiskosten en verteeringen, buiten de plaats hunner residentie, zal worden toegelegd, bij die van „de Rekening te begrooten”, aldus te willen interpreteren, dat aan de toegevoegde practizijns een honorarium, naar gelang van de zaak, moest worden toegelegd, om daaruit de voorschotten te vinden. Bij Resolutie van de Staten van Gelderland van 30 October 1777 werd echter de oude interpretatie gehandhaafd doch tevens bepaald, dat de ingediende

rekeningen van voorschotten zoo spoedig mogelijk, nadat zij door het gerecht waren onderzocht, zouden worden betaald ¹⁾).

Deze provinciale wetgevingen bleven tot het begin der XIX eeuw van kracht. Na de stichting der Bataafsche Republiek werd eenheid van wetgeving dringend noodzakelijk geacht en derhalve door de constitutie van 1798 in artikel 28 vastgesteld:

„Er zal een Wetboek gemaakt worden zoowel van Burgerlijke als van Lijfstraffelijke wetten, tegelijk met de wijze van Rechtsvordering, op gronden door de Staatsregeling verzekerd en algemeen voor de gansche Republiek”.

Tengevolge van dit voorschrift werd den 22sten Augustus 1799 bij Decreet van het Vertegenwoordigend Lichaam des Bataafschen Volks, de Algemeene Manier van Procedeeren in Civiele en Crimineele zaken gearresteerd.

In dit wetboek bleef de onderscheiding tusschen ordinair en extra-ordinair proces bestaan. Volgens art. 44 van de Manier van procedeeren in crimineele zaaken, zoo voor de Burgerlijke Rechtbanken als de Departementaale Gerechtshoven, bestonden er drie soorten van rechtsingang en wel:

1°. Approbatie of decreet van apprehensie, voor misdrijven waartegen lijfstraf bedreigd is;

---

¹⁾ Nederlandsch Placaat en Rechtskundig Woordenboek (1791) in voce „Advocaten.”

- 2°. Decreet van dagvaarding in persoon, wanneer het twijfelachtig is of lijfstraf of slechts infamie, verlies van stemrecht, bannissement of andere mindere straf behoort te worden uitgesproken;
- 3°. Decreet van gewone dagvaarding ter crimineele rolle, voor alle gevallen waarin het zeker is, dat op het misdrijf, dat vervolgd wordt, alleen bannissement uit het departement, of ontzetting van eenig ambt, bediening of kostwinning of ook eenige geldboete gesteld is. ¹⁾

De beide eerstgenoemde rechtsingangen strekken tot een extraordinair proces, in 't welk de beschuldigde zich zelven moet verantwoorden zonder hulp van eenen practizijn; en de laatstgenoemde tot een ordinair proces, waarin, evenals in alle civiele zaken, de beklaagde zich door practizijns mag doen verdedigen. ²⁾

In het extraordinair proces wordt den beschuldigde vrije toegang vergund van practizijns, door hem te verkiezen of, indien hij ze niet kan bekomen, door het Hof aan hem toe te voegen, zoodra het Hof den Procureur-Generaal geautoriseerd heeft, om crimineelen eisch en conclusie te doen. ³⁾ De practizijn kan dan eene schriftelijke verdediging bij

---

¹⁾ Zie de artt. 45, 46, 47, 48, 49 en 50 van de Manier van procederen in Crimineele zaaken.

²⁾ Art. 44, 2°.

³⁾ Artt. 110 en 116.

het Hof indienen. Toevoeging van eenen practizijn heeft ook nog plaats, wanneer (volgens art. 111) het extraordinair in een ordinair proces veranderd is, maar de beschuldigde voorloopig in hechtenis moet blijven. ¹⁾

Daar dit wetboek niet ingevoerd werd, bleef voorloopig het provinciale recht gelden.

Door LODEWIJK NAPOLEON werd den 14 Juli 1809 bij K. B. het, door het Wetgevend Lichaam goedgekeurd, Wetboek op de rechterlijke instellingen en regtspleging in het Koninkrijk Holland vastgesteld. Het derde boek van dit wetboek stemt in hoofdzaak met de Algemeene Manier van procederen van 1799 overeen.

Toevoeging van eenen practizijn heeft plaats, wanneer de rechter den openbaren aanklager gelast heeft om, in extraordinair proces, recht tegen den beschuldigde te vragen en deze geen practizijn heeft kunnen bekomen. De verdediging geschiedt buiten vorm van proces en bestaat hoofdzakelijk in de memorie van verdediging. In het ordinair proces kan de beschuldigde zich laten verdedigen en heeft toevoeging plaats, wanneer de beschuldigde zich in hechtenis bevindt en geen verdediger heeft kunnen bekomen. ²⁾

Doch ook dit wetboek is nimmer in werking ge-

---

¹⁾ Art. 128.

²⁾ Wetboek op de rechterlijke instellingen en regtspleging in het Koninkrijk Holland, Boek III, artt. 1124, 1127, 1128, 1137 en 1140.

tredeu, daar het Koninkrijk Holland spoedig bij het Fransche Keizerrijk werd ingelijfd en de Code d'Instruction Criminelle, met de overige Fransche wetboeken, hier te lande executoir werd verklaard.

De bepalingen van den Code d'Instruction Criminelle en die van het Wetboek van Strafvordering, waardoor de toevoeging van raadslieden aan beschuldigden wordt geregeld, zullen in het volgend Hoofdstuk worden medegedeeld. Doch hier zij reeds opgemerkt, dat de tegenwoordige regeling der toevoeging in ons strafproces niet op eene zelfstandige historische ontwikkeling berust maar veeleer als een gevolg van de tijdelijke heerschappij van den Code d'Instruction Criminelle moet worden beschouwd.

Resumeerende blijkt dus, dat de instelling der toevoeging van raadslieden aan beklaagden, waarschijnlijk reeds in het Romeinsche strafproces bekend, in het oud-Duitsche stafproces tot volle ontwikkeling is gekomen en later ook is blijven bestaan toen de accusatoire procesvorm langzamerhand in den inquisitoiren is overgegaan, welke haar, naar de strenge theorie, niet medebracht. Waar echter de beginselen van het inquisitoir proces consequent werden toegepast, zooals in Oostenrijk en Frankrijk geschiedde, hebben wij de instelling der toevoeging tijdelijk zien verdwijnen. Overigens is de verplichte formeele verdediging bij zware misdrijven — in vele geldende strafproceswetgevingen opgenomen —

juist uit de toepassing van den inquisitorialen procesvorm ontstaan. De verklaring van het feit, dat in Duitschland de toevoeging van raadslieden aan beklagden steeds is blijven plaats vinden, zal wel gezocht moeten worden in den aard der Duitsche Rechtsanwaltschaft. Terwijl elders — voornamelijk in Frankrijk — de advocatuur, waarvan het procuraat bleef afgescheiden, eenen onafhankelijken stand schiep, die eene zelfstandige macht vormde tegenover de magistraten, welke meerendeels uit zijn midden zijn voortgekomen, werd de Duitsche Rechtsanwaltschaft langzamerhand een geconcessioneerd en gemonopoliseerd beroep, dat onder het disciplinair toezicht van den rechter werd uitgeoefend en dus veel meer aan het staatsgezag onderworpen was dan ergens anders.

Ten slotte mag het zeer merkwaardig genoemd worden, dat sommige bepalingen omtrent de toevoeging in het Oud-Vaderlandsch recht eenigszins aan een „armenrecht in strafzaken” doen denken.

HOOFDSTUK II.

GELDENE STELSELS.

§ 1. DE TOEVOEGING: AANWIJZING VAN GEVALLEN EN PERSONEN.

Het instituut der toevoeging, in de meeste wetgevingen opgenomen, is op veelal zeer verschillende wijze geregeld, terwijl ook bepaaldelijk het gezag waarvan de toevoeging uitgaat en dat dus hare wenschelijkheid in een gegeven geval beoordeelt, geenzins overal hetzelfde is.

Bij het systematisch overzicht der bepalingen omtrent de toevoeging volgens de voornaamste geldende wetboeken, in dit hoofdstuk te schetsen, zal de toevoeging worden onderscheiden naar het gezag dat beoordeelt en beslist.

Als zoodanig komt in de eerste plaats in aan-

merking, het gezag van den *wetgever* die bij algemeen voorschrift bepaalt, dat toevoeging in zekere gevallen plaats vinden *moet*. Deze toevoeging, het gevolg van het absoluut wetsvoorschrift, zoude men *verplichte toevoeging* kunnen noemen (I). In de tweede plaats kan toevoeging het *noodzakelijk* gevolg van het verzoek van den *beklaagde* zijn, die dus hier eigenlijk als gezaghebbend optreedt (II). Verder wordt het oordeel des *rechters* somtijds als voor de toevoeging beslissend erkend, hetzij hij tot deze beslissing komt op verzoek van den beklaagde, dan wel op eigen initiatief (III); terwijl ten slotte de toevoeging van het goedvinden van een *Advocaten-Bureau* afhankelijk kan zijn, in dat geval uitsluitend op verzoek (IV).

Verplichte toevoeging. I. Verplichte toevoeging is altijd het gevolg van de noodzakelijke verdediging. Wanneer de wet, in sommige gevallen, de noodzakelijkheid der verdediging heeft vastgesteld, *moet* de beklaagde, zelfs zonder of tegen zijnen wil, verdedigd worden. Heeft de beschuldigde van zijn recht, zich eenen verdediger te kiezen, geen gebruik kunnen of willen maken dan moet op eene andere wijze in het gebrek aan verdediging worden voorzien, want de wet wil niet, dat hij onverdedigd zal terecht staan.

Aldus strekt de verplichte toevoeging ter uitvoering van het wetsvoorschrift der noodzakelijke ver-

dediging. Met de noodzakelijke verdediging gaat steeds de verplichte toevoeging zamen om subsidiair, wanneer de beklaagde zelf geen verdediger gekozen heeft, te worden toegepast.

Met weinige uitzonderingen komt de verplichte toevoeging, in deze beteekenis, in de voornaamste landen van Europa voor, maar de grenzen, waarbinnen zij beperkt is, zijn zeer verschillend.

Wanneer men zich herinnert, dat de groote beweging, in de tweede helft der XVIII eeuw, tot hervorming van het strafproces, waarbij voornamelijk ook de noodzakelijkheid der formeele verdediging werd aangetoond, van BECCARIA, FILANGIERI, PAGANO en andere Italianen is uitgegaan, zal men zich niet verwonderen juist in het Italiaansche strafproces de ruimste bepalingen, omtrent verplichte toevoeging aan te treffen.

118. De Codice di procedura penale van 26 November 1865, beveelt de toevoeging van eenen verdediger bij alle crimineele en alle correctioneele zaken en evenzeer bij het cassatieproces over vonnissen ter zake van overtredingen gevelde.¹⁾ Toevoeging heeft dus plaats bij de behandeling van alle strafbare feiten, met uitzondering van de berechting der overtredingen in eerste instantie door de „pretori,” wier competentie in strafzaken zich niet verder dan tot

---

¹⁾ Codice di procedura penale del Regno d'Italia, articoli 274, 275, 658,5°.

het opleggen van hechtenis of plaatselijke verban-
ning tot hoogstens drie maanden en boeten tot een
maximum van driehonderd lire, uitstrekt. ¹⁾ Hoe
ruim de grenzen hier ook gesteld zijn, toch worden
er enkele Italiaansche criminalisten gevonden, die
het betreuren dat de verdediging, bij de behande-
ling van overtredingen in eerste instantie, faculta-
tief gelaten is en daarbij dus geene toevoeging
plaats vindt. ²⁾

Duitschland. Volgens de Deutsche Strafprocess-ordnung van 1
Februari 1877 komt verplichte toevoeging in de
volgende gevallen voor:

- 1°. bij alle zaken, die voor het Reichsgericht,
in eerste instantie, of voor het Schwurger-
richt behandeld worden;
- 2°. bij de zaken, die voor het Landgericht, in
eerste instantie, behandeld worden, wanneer
de beschuldigde doof of stom is of den zes-
tienjarigen leeftijd nog niet bereikt heeft;
- 3°. wanneer plaatsing van den beschuldigde in
een krankzinnigen gesticht, om den toestand
zijner verstandelijke vermogens te kunnen
onderzoeken, gevraagd wordt. ³⁾

---

¹⁾ Inlichtingen omtrent het Italiaansche strafproces werden mij
welwillend verstrekt door Prof. E. BRUSA te Turijn.

²⁾ CAMPANI, La difesa penale in Italia § 140.

³⁾ D. Str. Pr. O. §§ 140, 81.

Zie omtrent de competentie van het Reichsgericht § 136, van het
Schwurgericht § 80, van het Landgericht § 72, Gerichtsverfassungsgesetz
van 27 Januari 1877.

Bij deze regeling blijven echter eenige vragen door de wet onbeantwoord. In het tweede geval is het niet duidelijk welk tijdstip (dat der daad of dat waarop de toevoeging zoude moeten plaats hebben) beslissend is voor het vereischte van den zestien-jarigen leeftijd, terwijl het in het derde geval twijfelachtig is, of de toegevoegde verdediger in functie blijft, wanneer, na het onderzoek, de toerekeningsvatbaarheid aangenomen is. ¹⁾

rijk. In Oostenrijk schrijft de Strafprocess-ordnung van 23 Mei 1873 toevoeging van eenen raadsman voor bij alle zaken, waarvoor het Geschwornengericht competent ²⁾ is, zelfs dan, wanneer de beschuldigde zich wegens eene eenvoudige overtreding te verantwoorden heeft. ³⁾ Behalve dezen algemeenen regel vindt men nog een bijzonder geval van verplichte toevoeging bij de procedure voor het Standgericht. De beschuldigde kan zich eenen verdediger kiezen, doch maakt hij van dit recht geen gebruik, dan moet het Standgericht hem ex officio eenen raadsman toevoegen. ⁴⁾

rijk,
nd. Frankrijk, België en Nederland hebben de toevoeging verplicht voorgeschreven bij de behandeling

---

¹⁾ v. HOLTZENDORFF. Strafprocessrecht I s. 395.

²⁾ Zie omtrent de competentie van het Geschwornengericht, Einführungsgesetz 23 Mei 1873 art. VI.

³⁾ Volgens beslissing van het Cassationshof van 22 Maart 1875.

⁴⁾ O. Str. Pr. O. §§ 41, 440. s. MAYER. Handbuch des Oesterreichischen strafprocessrechtes Bd III s. 153; Bd IV s. 623.

van crimineele zaken. 1) In het Fransche en Belgische strafproces heeft dus toevoeging van eenen raadsman plaats bij de behandeling van crimineele zaken voor de Cours d'Assises; in het Nederlandsche bij de berechting van misdaden door de Gerechtshoven.

Mr. DE BOSCH KEMPER 2) schreef omtrent de verplichte toevoeging: „Het moge waar zijn, dat de „wetgever de toevoeging van eenen verdediger alleen in crimineele zaken noodzakelijk heeft gemaakt; doch, zoo de zaak ingewikkeld en duister „is, *schijnt het hard*, dat de rechter geene bevoegdheid zoude hebben aan den beklagde eenen raadsman in correctioneele zaken toe te voegen, terwijl „die toevoeging, bij de duidelijkste crimineele rechtsgedingen, eene verplichting is.”

Evenals ULPIANUS in een dergelijk geval moet men hierop antwoorden: „Lex dura sed ita scripta est.” In het Wetboek van Strafvordering is geen artikel aan te wijzen, waaruit men de bevoegdheid van den rechter, om ook in correctioneele zaken eenen raadsman toe te voegen, zouden kunnen afleiden. 3)

1) C. d'L. C. art. 294; W. v. Sv. artt. 148 en 149.

FAUSTIN HÉLIE. *Traité de l'instruction criminelle* Tome VII, Chap X, n°. 3325.

ROGRON. *Code d'instruction criminelle* p. 116.

Mr. A. DE PINTO. *Handleiding tot het wetboek van strafvordering* § 112.

2) Mr. DE BOSCH KEMPER. *Wetboek van Strafvordering* II, blz. 364.

3) De redactie van art. 148 W. v. Sv. is bijzonder slecht; uit eene strikte uitlegging der woorden: „bij gebreke daarvan” zoude volgen,

De bijzondere gevallen, waarin verplichte toevoeging plaats heeft, worden dus altijd aangevozen door de wet; de personen echter, met deze verdedigingen te belasten, door den rechter voor wien de zaak behandeld moet worden. ¹⁾ Op den laatsten regel maakt de O. Str. Pr. O. eene uitzondering, daar § 42, 2° bepaalt: „An Orten, wo sich „ein Advocaten-Ausschuss befindet, steht diesem „die Benennung des, aus dem Stande der Advocaten und Advocaturscandidaten zu bestellenden, „Vertheidiger zu.” De overige personen, die verplicht zijn eene opgedragen verdediging te voeren, worden volgens § 41, 1° O. Str. Pr. O. steeds door het gerecht aangewezen. ²⁾

In het algemeen valt omtrent de verplichte toevoeging nog op te merken, dat zij altijd een subsidiair karakter heeft en niet plaats vindt dan wanneer de beklaagde van zijn recht, zich eenen verdediger te kiezen, geen gebruik kan of wil maken. In verband hiermede kennen de meeste wetgevingen ten allentijde den gekozen raadsman, boven den toegevoegden, den voorkeur toe. Wordt door den beklaagde, na de toevoeging nog een ver-

---

dat toevoeging moet plaats hebben, niet wanneer de beschuldigde geenen verdediger gekozen heeft, maar wanneer de president hem niet ondervraagd heeft.

¹⁾ Codice d. p. p. artt. 274, 275, 658, 5°; D. Str. Pr. O § 144; C. d'I. C. art. 294; W. v. Sv. artt. 148, 149.

²⁾ Zie omtrent de Vertheidigerliste O. Str. Pr. O. § 39.

dediger gekozen, die de keuze aanneemt, dan wordt hierdoor de toevoeging opgeheven. ¹⁾ Eene dergelijke bepaling wordt in het Italiaansche en Nederlandsche wetboek van strafvordering niet aange troffen.

Verder is in sommige landen het beginsel aangenomen, dat aan medebeschuldigten een gemeenschappelijke raadsman kan worden toegevoegd, indien hunne belangen niet onderling in strijd zijn; want al zijn de middelen van verdediging dezelfde dan kunnen toch de belangen der beschuldigten zeer verschillend zijn en ieder eene afzonderlijke verdediging eischen. ²⁾

In Frankrijk, België en Nederland is dit beginsel niet in de wet opgenomen. Bij arrest van het Hof van Cassatie van Parijs d.d. 23 December 1826, is echter beslist dat toevoeging van éénen verdediger aan medebeschuldigten, die eene gemeenschappelijke verdediging hebben, voldoende is. FAUSTIN HÉLIE ³⁾ meent echter dat deze beslissing in strijd is met de bedoeling van art. 294 C. d'I. C.; naar zijne meening schrijft dit artikel voor, dat de president ieder der beschuldigten omtrent de keuze van eenen raadsman zal ondervragen en bij gebreke

---

¹⁾ D. Str. Pr. O. § 143; O. Str. Pr. O. § 44, 2°; C. d'I. C. art. 294.

²⁾ Codice d. p. p. 276; D. Str. Pr. O. § 146; O. Str. Pr. O. § 42, 3°.

³⁾ *Traité de l'instruction criminelle* Tome VII, Chap X, n°. 3329.

van zoodanige keuze ieder eenen verdediger zal toevoegen.

ging II. In de tweede plaats kan de toevoeging door
dza- de wet van het verzoek van den beklaagde afhan-
volg- kelijk gesteld worden. Het aan den bevoegden per-
ver- son kenbaar maken van het verlangen naar eenen
den le. raadsman is dan de eenige voorwaarde voor de toe-
voeging, welke noodzakelijk op het gedane verzoek
moet volgen. De gevallen, waarin deze toevoeging
voorkomt, worden door de beklaagden zelve aange-
wezen, echter binnen den kring waarin de wet het
verzoek van den beklaagde als grond voor toevoe-
ging erkent en binnen eenen bepaalden, door de
wet vastgestelden tijd.

and. Aldus heeft toevoeging in Duitschland plaats wan-
neer een Verbrechen voor het Landgericht behan-
deld moet worden en de beschuldigde eenen raads-
man aan het gerecht verzoekt. ¹⁾ Deze bepaling
wordt echter niet toegepast, wanneer het strafbaar
feit slechts daarom als een Verbrechen beschouwd
wordt, omdat de dader recidivist is.

Het verzoek moet binnen drie dagen na de dag-
vaarding, hetzij door den beschuldigde hetzij door
zijn wettelijken vertegenwoordiger, worden inge-
diend.

and. Volledigheidshalve ²⁾ behoort hier ook de toevoe-

¹⁾ D. Str. Pr. O. § 140, al. 2, 2°.

²⁾ Want de memorie van suggestie behoort niet tot de straf- maar tot de procesverdediging.

ging van art. 124.2^o W. v. Sv. te worden vermeld. Dit artikel regelt het indienen der memorie van suggestie waardoor de beklaagde zich tegen het vonnis van verwijzing naar den Procureur-Generaal kan verdedigen, de „defensio pro avertenda inquisitione speciali” van het oude inquisitoir proces. De beklaagde kan zich bij het opstellen dezer memorie beraden met eenen advocaat, welke hem op zijn verzoek door de Arrondissements-Rechtbank zal worden toegevoegd, indien dat verzoek, binnen tien dagen nadat de Procureur-Generaal de stukken ontvangen heeft, bij de Rechtbank wordt ingediend.

Bij deze toevoegingen worden de raadslieden aangewezen door het gerecht tot hetwelk het verzoek gericht wordt; in Duitschland door het Landgericht, in Nederland door de Arrondissements-Rechtbank. **Mr. DE BOSCH KEMPER** meent daarentegen dat de President deze toevoeging doen kan omdat de Rechtbank hier alleen genoemd wordt in tegenstelling met het Gerechtshof bij de gewone toevoeging volgens art. 148 en 149 W. v. Sv. De duidelijke woorden van art. 124.2^o W. v. Sv. verbieden echter eene dergelijke willekeurige uitlegging. Toevoeging door den President der Rechtbank behoeft de advocaat zich niet te laten welgevalen. ¹⁾

---

¹⁾ **Mr. A. DE PINTO.** Handleiding tot het Wetboek van Strafvordering § 95.

III. Toevoeging komt ook voor op grond van arbitrio. het oordeel des rechters dat hij in het bijzondere geval, toevoeging van eenen raadsman wenschelijk of noodzakelijk acht. De rechter spreekt dit oordeel uit òf ambtshalve òf als beschikking op het verzoek van den beklagde maar in beide gevallen is de toevoeging enkel afhankelijk van zijn oordeel.

In Duitschland heeft het gerecht de bevoegdheid in alle strafzaken, behalve natuurlijk daar waar de toevoeging verplicht is of van het verzoek van den beklagde afhangt, naar zijn goedvinden eenen verdediger toe te voegen en bij noodzakelijkheid eener spoedige beslissing kan de President alleen deze bevoegdheid uitoefenen. ¹⁾ De President wijst in deze gevallen altijd tevens den verdediger aan.

In het Engelsche strafproces is iets dergelijks bekend. Toevoeging van raadslieden zoude men het daar niet kunnen noemen; de beschuldigde heeft geen wettelijk recht op den bijstand van eenen verdediger, hem door den rechter aan te wijzen; hij kan dien als een gunst vragen maar geenzins als zijn recht eischen.

Volgens het bekende beginsel: „the judge is the „counsel for the prisoner” waakt de rechter ook in dien zin voor de belangen van den beschuldigde, dat hij, wanneer deze te arm is om de diensten van eenen advocaat te kunnen honoreeren, gewoon-

---

¹⁾ D. Str. Pr. O. § 141.

lijk een lid der Balie uitnoodigt, zich met de verdediging te belasten. De verdediger wordt uitgenoodigd en niet toegevoegd, want daartoe is de Engelsche rechter niet bevoegd. Bij de behandeling van zware misdrijven worden de beschuldigten, bij den aanvang der zittingen, door den rechter onderzocht of zij van verdedigers zijn voorzien; is dit niet het geval dan noodigt de rechter eenige advocaten uit die verdedigingen op zich te nemen en deze uitnoodigingen worden nimmer geweigerd. In Engeland is niet, zooals in bijna alle andere landen, alles wat tot de verdediging behoort het werk van den advocaat. De voorloopige werkzaamheden worden daar verricht door den „solicitor” terwijl de advocaat „barrister” enkel de verdediging voordraagt. Wanneer een advocaat op uitnoodiging van den rechter als verdediger van een armen beklagde optreedt, worden de voorloopige werkzaamheden door een beambte van het gerecht verricht. In het praktische Engeland wordt aldus het gebrek van het strafproces, dat door geene enkele bepaling in de verdediging van behoeftige beschuldigten voorzien is, verholpen door de welwillendheid der rechters terwijl de bijzonder vriendschappelijke verhouding die daar tusschen „Bench and Bar” bestaat, eene dergelijke uitnoodiging in plaats van eene toevoeging zeer goed bestaanbaar maakt. Bovendien is het geene zeldzaamheid dat bij zaken, die de aandacht van het publiek trekken, vrijwillig het geld,

benoodigd voor het honorarium van eenen verdediger, wordt bijeengebracht.

otland. Ook in Schotland wordt, wanneer de beschuldigde zonder verdediger ter terechtzitting verschijnt, een der aanwezige advocaten door den rechter uitgenoodigd, zich met de verdediging te belasten. Dit behoort echter tot de uitzonderingen want jaarlijks worden door de „Faculty of Advocates” te Edinburgh een zestal der leden tot „Counsel for the poor” gekozen, welke alle behoeftige beschuldigten, die voor „the High Court of Justiciary” gebracht worden verdedigen. Evenmin als zijn Engelsche collega, bemoeit de Schotsche advocaat zich met de voorbereidende werkzaamheden der verdediging. Deze worden, wanneer de beschuldigde door eenen „Counsel for the poor” verdedigd wordt, verricht door „the Agents for the poor”, door de verschillende „Faculties of Solicitors” uit hun midden gekozen. Voor de „County-Courts” voeren deze zelve de verdedigingen en als de „Judges of the Supreme Court” het land rondgaan, worden in de steden de arme beschuldigten verdedigd door de jonge advocaten die nog geen drie jaren lid der Balie zijn terwijl de plaatselijke „Solicitors for the poor” de voorloopige werkzaamheden verrichten.

Het gevolg van deze regeling is dat in Schotland bijna nimmer een beschuldigde zonder den bijstand van eenen verdediger terecht staat terwijl men daar ook algemeen de meening is toegedaan, dat er geen

„fair trial” plaats vindt, wanneer niet een raadsman den beschuldigde ter zijde staat. ¹⁾

Toevoeging IV. Ten slotte kan toevoeging van raadslieden volgens goedvinden van een Advocaten-Bureau naar zijn goedvinden en zijne voorwaarden. Nergens is echter de toevoeging aan de zorgen van een dergelijk Bureau door de wet toevertrouwd.

In België is evenwel, naast de verplichte toevoeging in crimineele zaken, eene vrijwillige toevoeging in correctioneele zaken bekend. Deze instelling werd opgericht door de „Conférence du jeune barreau” eene vereeniging van jonge advocaten te Brussel, welke de onderlinge bespreking van rechtsvragen ten doel heeft. In 1865 werd door deze Vereeniging het edelmoedig besluit genomen, een stelsel van kosteloze verdediging in correctioneele zaken voor behoeftige beklaagden te organiseeren. Er werd bepaald dat arme beklaagden zich tot de Conférence konden wenden ter verkrijging van kostelozen rechtsbijstand. Het personeel der verdediging werd gevonden in die leden der Conférence, die zich bereid verklaarden, de zaken die de Directeur der Conférence hun zoude opdragen, te aan-

---

¹⁾ C. J. A. MITTERMAIER. Das englische, scottische und nordamerikanische strafverfahren S. 299.

Inlichtingen werden mij welwillend verschaft voor het Engelsche Strafproces door Sir JAMES F. STEPHEN, Rechter in de High Court of Justice; voor het Schotsche door Mr J. H. A. MACDONALD, Dean of the Faculty of Advocates, te Edinburgh.

vaarden. Sinds 1865 zijn dergelijke vereenigingen aan de voornaamste Belgische Balies opgericht. Deze instellingen verleenen vrijwillig kosteloozen rechtsbijstand aan behoeftige beklagden echter niet dan op verzoek, terwijl het vereischte der armoede door den Directeur der Conférence beoordeeld wordt. ¹⁾

In Januari 1870 werd door Mr. C. M. J. WILLEUMIER en eenige andere advocaten een poging beproefd om eene soortgelijke instelling te Amsterdam in het leven te roepen maar deze poging heeft geene resultaten opgeleverd. ²⁾

Vroeger was reeds door Mr. H. G. C. L. JANSSENS de vraag gesteld of het Bureau van Consultatie aan behoeftigen, die van geenen verdediger voorzien zijn, eenen advocaat zoude kunnen toevoegen. ³⁾

De beschouwingen van den schrijver leidden tot eene ontkennende beantwoording, die echter ten onrechte bestreden werd op grond dat het Bureau ten doel heeft raad en bijstand te verschaffen aan behoeftigen, zonder onderscheid of die hulp wordt ingeroepen in eene burgerlijke of in eene strafzaak. Deze opvatting is in lijnrechten tegenspraak met de bestemming van het Bureau van Consultatie. Blijkens de artt. 13—17 van het Reglement van

---

¹⁾ Manuel pratique de la profession d'avocat par G. DUCHAINE et E. PICARD. § 5.

²⁾ Paleis van Justitie. Jaargang XIV nos. 7 en 8.

³⁾ W. v. h. R. nos. 987 en 990.

Orde is dit college ingesteld met het doel de goede uitvoering der wettelijke bepalingen omtrent het kosteloos procederen te bevorderen zooals art. 16 van genoemd reglement duidelijk zegt: „Deszelfs „hoofddoel is om gerechtelijken raad en bijstand te „verschaffen aan behoeftigen, die geenens praktizijn „hebben, voor zoover bij de tiende afdeeling van „den zesden titel des derden boeks van het wetboek „van burgerlijke rechtsvordering, daarin niet is „voorzien.” Deze afdeeling handelt over de toelating om kosteloos te procederen, hetgeen echter in strafzaken niet wordt toegestaan.

De bepalingen omtrent het Bureau van Consultatie zijn dus als eene uitbreiding van de kostelooze procedure in burgerlijke zaken te beschouwen, alleen van toepassing als afd. 10 tit. 6 boek III W. v. B. Rv. van toepassing is; ergo nooit in strafzaken.

Sinds Maart 1882 heeft bij het Hof van den Haag vrijwillige toevoeging plaats aan behoeftige beklaagden in correctioneel appèl.¹⁾ Blijkens art. 2 van het Reglement tot het toevoegen van eenen verdediger aan behoeftige beklaagden in correctioneel appèl, geschiedt deze verdediging door de advocaten, die zich vrijwillig hiertoe aanbieden.

Ter beoordeeling der armoede wordt een bewijs van onvermogen gevorderd. De toegevoegde verdediger blijft geheel vrij in de behandeling der zaak;

---

¹⁾ W. v. h. R. n°. 4709.

blijkt hem, na onderzoek der stukken, dat de verdediging onmogelijk of onnoodig is, dan kan hij zich aan de zaak onttrekken. Aan het hoofd van deze instelling staat eene commissie van drie leden, gekozen door hen, die zich tot dezen kosteloozen rechtsbijstand bereid verklaard hebben.

---

§ 2. GEHONOREERDE OF KOSTELOOZE
VERDEDIGING.

Een belangrijk punt van vergelijking, dat eene afzonderlijke bespreking vordert, blijft ter behandeling over. Namelijk deze vraag: hoe hebben de verschillende wetgevingen de toevoeging beschouwd? Is de werkzaamheid van den toegevoegden verdediger arbeid die, door den Staat van den advocaat gevegd, gehonoreerd moet worden hetzij door den Staat, hetzij door den verdedigde? Of is het voeren van opgedragen verdedigingen beroepspligt van den advocaat, zoodat hij verplicht is deze diensten kosteloos te praesteeren, wanneer de Staat ze noodig acht?

Duitschland, Oostenrijk en Italië hebben de „Honorarfrage” der toevoeging in eerstgenoemden zin beantwoord. De D. Str. Pr. O. kent den toegevoegden Rechtsanwalt aanspraak op honorarium toe. Het bedrag van het honorarium wordt bepaald door

de Gebührenordnung für Rechtsanwälte (van 7 Juni 1879) en door den Staat betaald. ¹⁾)

Wanneer de beschuldigde in de kosten veroordeeld wordt, eischt de Staat tevens de kosten der verdediging terug. Dit recht op honorarium bestaat alleen voor de Rechtsanwälte en niet voor de overige personen die volgens § 144,2^o als verdedigers kunnen worden toegevoegd. ²⁾)

Bevreemdend mag het intusschen heeten dat, waar de verdediging verplicht maar de verdediger gekozen is, de kosten door den beschuldigde moeten worden gedragen. ³⁾)

In Oostenrijk heeft men de toevoeging beschouwd als diensten, die in het belang van den beschuldigde worden verricht, zoodat deze den verdediger honoreeren moet. „Denn, wenn das Gericht aus den „durch das Vertheidigungsinteresse gebotenen höheren Rücksichten dem Angeklagten die Wohlthat „der formellen Vertheidigung aufdringt, ohne welche „es nicht die für die allseitige Erwägung nothwen-

¹⁾ D. Str. Pr. O. § 150.

²⁾ § 144,2^o D. Str. Pr. O. luidt als volgt: „Auch Justizbeamte, „welche nicht als Richter angestellt sind, sowie solche Rechtskundige, welche die vorgeschriebene erste Prüfung für den Justizdienst „bestanden haben, können als Vertheiger bestellt werden.“

De onderscheiding wordt misschien hierdoor gerechtvaardigd dat deze personen of reeds ambtenaren zijn of naar eene betrekking bij de rechterlijke macht solliciteeren.

³⁾ ZACHARIAE. Handbuch des deutschen strafprocesses Bd. II. S. 283.

V. HOLTZENDORFF. Strafprocessrecht Bd. I S. 416.

„dige Beruhigung erblickt, so übernimmt dasselbe
„doch damit keinerlei Verpflichtung diese Kosten
„ex propriis, d. h. aus der Staatscasse zu zahlen,
„ja auch nur vorzuschieszen. Das Gericht handelt
„durch die zwangsweise Bestellung im Interesse des
„Angeklagten nur in Soweit, als dasselbe statt des
„letzteren den Vertheidiger wählt resp. bestimmt;
„mit dem augenblicke der Bestellung entsteht zwi-
„schen dem Angeklagten und dem Vertreter das
„gleiche Mandatsverhältnits, wie es ohne Interven-
„tion des Gerichts im Falle der freien Bestellung
„entstehen würde; der Officialvertreter hat dieselben
„Rechte und Verpflichtungen, wie der gewählte
„Vertreter. Also ist auch ihm der Beschuldigte
„für seine Gebühren haftbar.“¹⁾ Het recht, den
verdediger tegenover den beschuldigde toegekend, zal
echter wel in de meeste gevallen illusoir blijven.

Wanneer den beschuldigde een Armenvertreter
toegevoegd is, hetgeen alleen plaats vindt als de
behoefte omstandigheden het gerecht bekend zijn,²⁾
heeft deze geen recht op honorarium; alleen de
noodzakelijke en werkelijk gedane voorschotten wor-
den hem door den Staat vergoed. De kosten van
verdediging worden door den beschuldigde, den pri-
vaten aanklager, den benadeelde of hem, die opzet-
eene valsche aanklacht heeft ingediend, gedragen

---

¹⁾ Dr. s. MAYER. Handbuch des Osterreichischen Strafprocess-
rechtes Bd. IV S. 525.

²⁾ O. Str. Pr. O. § 41.3^o.

indien deze laatstgenoemde personen in de kosten veroordeeld worden. Het bedrag van het honorarium wordt echter niet, zooals in Duitschland, volgens een wettelijk tarief berekend, maar aan de vrije overeenkomst tusschen verdediger en hem, die de kosten der verdediging betalen moet, overgelaten.

Komt eene overeenkomst tusschen partijen niet tot stand dan kunnen zij zich tot het gerecht wenden, dat in eerste instantie de zaak berecht heeft. Het gerecht bepaalt dan, geheel naar zijn goedvinden, het bedrag van het honorarium. Beide partijen kunnen over deze beslissing nog in hooger beroep einduitspraak door een gerechtshof van tweede instantie verzoeken. ¹⁾

De toegevoegde advocaat of procureur heeft evenzoo volgens de Italiaansche wet recht op honorarium voor zijne diensten, hem door den verdedigde te voldoen tenzij deze tot het „*Gratuito Patrocinio*” is toegelaten. ²⁾ Bij Regio Decreto van 6 December 1865 is het „*Gratuito Patrocinio dei poveri*” geregeld. Art. 1 van dit K. B. verklaart den kosteloozen rechtbijstand aan behoeftigen tot: „*officio onorario ed obbligatorio della classe de „gli avvocati e dei procuratori.*” Bij iedere rechtbank en ieder hof bestaat eene commissie voor kosteloozen rechtsbijstand, samengesteld uit een lid van de rechtbank of het hof, een ambtenaar van het

¹⁾ O. Str. Pr. O. §§ 393, 394, 395.

²⁾ Tariffa in materia penale art. 3, 4°.

openbaar ministerie en den president van den Raad van Orde der advocaten. Om toegelaten te worden tot het beneficium der kosteloze verdediging wordt alleen kennelijke armoede vereischt, terwijl ook vreemdelingen onder deze voorwaarde gratis worden bijgestaan.

In strafzaken geschiedt de toevoeging van den „difensore officioso” door den president van het college, waarvoor de zaak behandeld moet worden.

Door art. 23 van het genoemde Regio Decreto wordt het Gratuito Patrocinio onder het onmiddellijk toezicht van den procureur-generaal geplaatst, terwijl de rechtbanken en hoven op zijn voorstel de advocaten en procureurs, die de hun opgedragen zaken niet behoorlijk waarnemen, disciplinair kunnen straffen. ¹⁾

In Frankrijk huldigen de advocaten van oudsher het beginsel, dat de diensten welke de advocaat der gerechtigheid en zijnen cliënt bewijst, zoo belangrijk en van zulk eene edele natuur zijn, dat zij niet met geld te betalen zijn. „Faire de bien, soutenir les lois, défendre les opprimés, guider ceux qui ont besoin de conseils, telles sont donc les fonctions auxquelles les avocats se consacrent. La récompense de ces nobles fonctions est la même

---

¹⁾ Articoli 1, 2, 8, 9, 19, 23 R. D. 6 Dicembre 1865.

In Italië zijn de procureurs bevoegd alle strafzaken te behandelen voor de Tribunali.

„que celle de la vertu. L'avocat recevra des honoraires; mais certainement il estimera trop son zèle et ses veilles, pour croire qu'on puisse les évaluer à prix d'argent, et qu'une certaine quantité d'or en soit une digne récompense.”¹⁾ Krachtig hebben de Fransche advocaten zich steeds tegen iedere inmenging van den Staat, bij de regeling hunner honoraria, verzet,²⁾ terwijl zij van hunnen kant van de bevoegdheid, hun honorarium gerechtelijk in te vorderen, afstand hebben gedaan. Het voeren van opgedragen verdedigingen wordt als beroepspligt van den advocaat beschouwd en toevoeging brengt steeds kosteloze verdediging mede. Door art. 41 van de Ordonnantie van 20 Maart 1822 wordt den advocaten deze plicht opgelegd: l'avocat nommé d'office pour la défense d'un accusé, ne pourra refuser son ministère sans faire approuver ses motifs d'excuse ou d'empêchement par les Cours d'Assises, qui prononceront en cas de résistance l'une des peines disciplinaires.”

Deze bepaling geldt evenzeer in België waar bevendien vrijwillig kosteloze rechtsbijstand aan behoeftige beklaagden in correctioneele zaken verleend wordt door de Conférence du jeune barreau.

---

¹⁾ CAMUS. Lettres sur la profession d'avocat. 1^{ière} lettre (Tome I. p. 10.)

²⁾ BOUCHER D'ARGIS. Histoire abrégée de l'ordre des Avocats Chap. XVIII (bij Camus I. p. 444.)

In Nederland bestaat de verplichting tot kosteloze verdediging, ingeval van toevoeging, voor de advocaten, die de praktijk uitoefenen binnen de gemeenten waar de hoven zitting houden, terwijl de gegradueerde procureurs in dit opzicht met de advocaten worden gelijk gesteld. ¹⁾

Art. 18 Reglement n°. III luidt als volgt: „De „advocaat, geroepen om eenen beschuldigde te verdedigen, mag zich daaraan niet onttrekken, dan „om redenen door den President van den Hoogen „Raad, het Gerechtshof of de Rechtbank goedge„keurd.” Maar welke redenen als wettige beletselen kunnen worden beschouwd, valt moeilijk te bepalen; men moet dit aan het oordeel des rechters overlaten. De grond tot weigering zal echter niet in de zaak maar bij den persoon des verdedigers gelegen moeten zijn, zooals bijv. in geval van ziekte, andere ambtsbezigheden die niet uitgesteld kunnen worden en dergelijken meer. ²⁾

Ook in Engeland geschiedt de verdediging op uitnoodiging van den rechter altijd gratis; de armoede van den beschuldigde is ook meestal de aanleiding tot de uitnoodiging.

De Schotsche advocaten houden het kosteloos verdedigen van arme beklagden voor hunnen eer-

---

¹⁾ W. v. Sv. art. 160.

²⁾ Mr. A. DE PINTO. Over de verdediging van beschuldigten. Themis I. 1839.

vollen plicht, die zij vrijwillig, op onbekrompen wijze vervullen door jaarlijks een aantal hunner als „Counsel for the poor” beschikbaar te stellen terwijl de solicitors op gelijke wijze eenige „Agents for the poor” uit hun midden aanwijzen, om hen daarin behulpzaam te zijn.

HOOFDSTUK III.

DE VOOR NEDERLAND AANBEVOLEN STELSELS.

Sinds de invoering van het wetboek van strafvordering zijn herhaalde pogingen, om het strafproces te wijzigen, beproefd. Van 1862.—1867 zijn zelfs ontwerpen van een geheel nieuw wetboek ingediend. Doch al werd de behoefte aan wijziging algemeen, zelfs door de regeering erkend, verbeteringen zijn nimmer ingevoerd. Thans, nu een nieuw wetboek van strafrecht is aangenomen en zijne invoering afhankelijk is van de herziening van het strafproces, die overeenstemming moet brengen tusschen het nieuwe strafwetboek en de oude strafproces-wetgeving, heeft de regeering wederom een ontwerp tot wijziging van het wetboek van strafvordering ingediend.

Dit wetsontwerp, van 27 October 1883, bevat die wijzigingen welke noodig zijn om de invoering van het nieuwe strafwetboek mogelijk te maken en daaronder een geheel nieuw systeem van toevoeging. Want zooals bekend is, wordt door het nieuwe strafwetboek de onderscheiding der strafbare feiten in crimineele en correctioneele zaken opgeheven en moeten dientengevolge alle strafzaken, met uitzondering van de overtredingen, door de rechtbanken worden berecht. ¹⁾

De aangenomen gelijkheid van berechting maakt wijziging van het thans geldend stelsel van toevoeging, juist berustend op de bovengenoemde onderscheiding, dringend noodzakelijk. Dat bovendien de toevoeging, zooals zij thans plaats vindt, niet aan hare bestemming voldoet is reeds, sinds geruimen tijd, in de praktijk gebleken en wordt ook in de M. v. T. opgemerkt. Daarin leest men omtrent de toevoeging het volgende: ²⁾

„Men behoeft slechts weinig vertrouwd te zijn „met de behandeling van strafzaken, om, als gevolg „van het nu bestaande stelsel, te erkennen, dat in „vele correctioneele zaken de bijstand van eenen „raadsman beter dienst zou hebben gedaan dan in „sommige crimineele, waarin hij veilig gemist kon „zijn. Het belang der verdediging voor een on-

---

¹⁾ Art. 5 Wet 26 April 1884, Stb. n°. 92.

²⁾ M. v. T. blz. 9.

„partijdig onderzoek naar de waarheid en voor eene
„goede rechtspraak is niet in twijfel te trekken.
„In alle zaken, ook in correctioneële, moet dus eene
„toevoeging, waar zij noodig is of nuttig zijn kan
„worden toegelaten. Dat de onderscheiding der
„bestaande wet, die alleen met het oog op de
„tegen het misdrijf bedreigde straf de verdediging
„in sommige zaken verplichtend stelt, geene goed-
„keuring verdient, daarvoor gelden dezelfde regelen,
„die tegen de verplichte instructie pleiten. Het
„ingewikkelde der zaak, hetzij wat het feitelijke,
„hetzij wat de rechtsvraag betreft, en alzoo de
„moeilijkheid en het gewicht der berechting, laten
„zich niet afmeten naar de mate der bedreigde
„straf. Het moet en kan alleen in elk voorkomend
„geval in het bijzonder worden beoordeeld; vaste
„regelen kunnen, ook daarvoor *a priori* niet worden
„gesteld.”

De eerste en voornaamste wijziging door het ontwerp voorgesteld is dus de afschaffing der verplichte toevoeging en de huldiging van het beginsel, dat de wenschelijkheid der toevoeging in ieder bijzonder geval zelfstandig moet worden onderzocht, omdat vaste regelen voor de noodzakelijkheid der verdediging niet gegeven kunnen worden. De beoordeeling van de wenschelijkheid of noodzakelijkheid der toevoeging draagt het ontwerp aan den rechter op; deze beoordeelt en beslist hetzij op verzoek van den beklaagde hetzij op eigen initiatief.

De beklagde heeft in iedere zaak, behalve overtredingen, de bevoegdheid eenen raadsman te vragen, voor zoover die hem niet reeds ambtshalve door den president der rechtbank is toegevoegd en niet alleen voor zijne verdediging ter terechtzitting maar ook om hem bij te staan bij het gebruiken der rechtsmiddelen, welke hij kan bezigen wanneer rechtsingang tegen hem is verleend, of de sluiting der instructie hem is bekend gemaakt. De president is volkomen vrij, naar eigen inzicht het verzoek toe te staan of te weigeren.

In het eerste geval wijst hij tevens den verdediger aan; in het tweede geval onderwerpt hij zijne beslissing aan het oordeel der rechtbank, die daarover in raadkamer, samengesteld uit drie leden, beraadslaagt en beslist. De president neemt aan deze beraadslaging en beslissing geen deel en is tot toevoeging verplicht wanneer de rechtbank in raadkamer haar noodig oordeelt.

Ambtshalve kan de president eenen raadsman toevoegen wanneer de beklagde, gedagvaard tengevolge van verwijzing, niet binnen vijf dagen na de dagvaarding eenen raadsman heeft gekozen en daarvan ter griffie verklaring heeft afgelegd of door zijnen raadsman doen afleggen. Ambtshalve toevoeging heeft niet plaats wanneer rechtstreeks door den officier van justitie is gedagvaard. Deze beperking van de ambtshalve toevoeging berust op de overweging: „dat laatstbedoelde zaken waartoe niet anders

„behooren dan die waarin geene instructie plaats heeft, en waarbij de beklaagde in vrijheid is gebleven, reeds daardoor het kenmerk dragen van haren weinig ingewikkelden en weinig gewichtigen aard, zoodat in die zaken het verzoek tot toevoeging veilig kan worden afgewacht.”¹⁾ Wanneer den beklaagde door den president ambtshalve een raadsman is toegevoegd, blijft deze als zoodanig werkzaam, ook al mocht de beklaagde later zelf een raadsman kiezen, of daarvan ter griffie van de rechtbank verklaring afleggen of doen afleggen.

De toevoeging geschiedt uit de advocaten en procureurs die de practijk uitoefenen binnen het rechtsgebied der rechtbank. Zoo noodig, kan zij ook geschieden uit de advocaten en procureurs de practijk uitoefenende buiten het rechtsgebied der rechtbank, doch binnen het rechtsgebied van het gerechtshof, waartoe de rechtbank behoort. In dat geval geschiedt zij, op verzoek van den president der rechtbank, door den president van het gerechtshof, en heeft de toegevoegde raadsman aanspraak op vergoeding van reis- en verblijfkosten, op den voet bij het tarief voor de gerechtskosten in strafzaken bepaald.

De toevoeging wordt steeds dadelijk door of namens den president, door wien de toevoeging geschiedt, den benoemde alsmede den beklaagde ken-

---

¹⁾ M. v. T. blz. 9.

baar gemaakt. In hooger beroep kan toevoeging plaats hebben hetzij op verzoek van den beklagde hetzij ambtshalve door den president van het gerechtshof, waarbij overigens dezelfde regelen, als bij de behandeling in eersten aanleg, gelden. De toe te voegen verdediger wordt gekozen uit de advocaten en procureurs, die de practijk uitoefenen binnen het rechtsgebied van het gerechtshof; is een dezer den beklagde bij de behandeling der zaak in eersten aanleg als raadsman toegevoegd geweest, dan wordt deze ook bij voorkeur, voor de behandeling der zaak in hooger beroep, toegevoegd. ¹⁾

Op deze wijze heeft het wetsontwerp van 27 October 1883 de toevoeging geregeld. Zonder vooraf de vraag te beantwoorden of bij deze herziening van het strafproces de toevoeging behouden moet blijven, heeft het ontwerp de toevoeging aanzienlijk uitgebreid, de wenschelijkheid van het blijven bestaan der toevoeging aannemende als een onbetwistbaar punt van uitgang.

Van deze voorstellen, voornamelijk aan het ontwerp van 1863 ontleend, werd, zooals te verwachten was, met de meeste belangstelling door de Nederlandsche Balie kennis genomen. De voorgestelde regeling der toevoeging werd nauwkeurig onderzocht, maar de beschouwingen leidden algemeen tot een afkeurend oordeel. Men verweet het ontwerp

---

¹⁾ Artt. 89b, 89c, 89j, 89k, 89l, 116, 122, 249, ontwerp van 27 October 1883 (zie de Bijlage.)

eenzijdigheid daar het, enkel overwegende wat in het belang eener goede rechtspleging gedaan kan worden, geen rekening houdt met de belangen van den advocatenstand, die toch ook bij de vraag der toevoeging betrokken zijn, en in aanmerking genomen moeten worden. De algemeene ontevredenheid uitte zich weldra in officieelen vorm. In Mei 1884 richtte de Orde van Advocaten bij het gerechtshof te Leeuwarden een adres, waarin zij hare bezwaren tegen het ontwerp, voor zoover daarbij de toevoeging geregeld wordt, uiteenzet, tot de Tweede Kamer der Staten-Generaal, terwijl zij tevens de Orden van Advocaten uitnoodigde hare meening, omtrent de voorgestelde regeling der toevoeging, te doen blijken hetzij door zelfstandige adressen, hetzij door adressen van adhaesie.

Aan deze uitnoodiging werd door de voornaamste Balies gevolg gegeven. ¹⁾ Behalve deze adressen verscheen nog eene algemeene beschouwing over het ontwerp door Prof. G. A. VAN HAMEL in het Rechtsgeleerd Magazijn, terwijl ook het W. v. h. R. herhaalde malen belangrijke artikelen over de quaestie der toevoeging bevatte. Werd algemeen in de genoemde stukken, ofschoon somtijds op verschillende gronden, de toevoeging zooals het ontwerp haar voordraagt, afgekeurd, de oplossing welke

---

¹⁾ Namelijk door de Orden van Advocaten te Assen, Amsterdam, 's Gravenhage, Rotterdam en Utrecht.

adressanten of schrijvers voorstellen is daarentegen geenzins altijd dezelfde. De dringende noodzakelijkheid eener spoedige invoering van het nieuwe strafwetboek eischt in het algemeen dat men zich bij deze herziening beperke tot die wijzigingen welke voor de invoering bepaald noodzakelijk zijn. Naar mate men nu meent dat dit beginsel van aanpassing bij de regeling der toevoeging al of niet in praktijk kan worden gebracht, zijn de voorgedragen stelsels òf beperkt tot eenvoudige aansluiting òf geheel zelfstandig.

In eerstgenoemde richting zijn voorstellen gedaan door de Orde van Advocaten te Leeuwarden, de Haagsche Balie en in het W. v. h. R.

In het adres der advocaten te Leeuwarden wordt gezegd :

„Het zoude met het plan der tegenwoordige herziening veel beter overeenkomen, dat men, zoo weinig mogelijk in de bestaande regeling wijzigend, het instituut der toevoeging beperkt hield tot zware strafzaken en tot de behandeling der zaken bij het onderzoek *ter openbare terechtzitting*. Tot noodzakelijke wijzigingen leidt de berechting der zware strafzaken in twee instantiën en de ervaring, dat in tal van zaken, ofschoon zij naar de mate der bedreigde straf tot de zware misdrijven behooren, niettemin rechtsgeleerde bijstand veilig kan worden gemist, zooals door de Regeering in de toelichting van het ontwerp is uiteengezet. . . . . Wil men

„in dier voege de tegenwoordige instelling van toevoeging behouden, naar de nieuwe wijze van strafrechtspleging gewijzigd, doch beperkt tot de bestaande grenzen, dan liggen de moeilijkheden vooral in twee vragen: 1°. Hoe te bepalen wat zware strafzaken zijn; 2°. Hoe te bepalen, welke van die zaken behooren tot diegene, waarin de toevoeging van eenen raadsman overbodig is.”

In antwoord op de eerste vraag wordt voorgesteld die strafbare feiten als zware strafzaken te beschouwen waartegen als maximum eene vrijheidsstraf van meer dan vier jaren bedreigd is omdat in het nieuwe strafwetboek tegen de misdrijven, waartegen thans tuchthuisstraf is bedreigd, eene gevangenisstraf van meer dan vier jaren als maximum wordt bedreigd. De beslissing, in welke zaken om haren meer eenvoudigen aard rechtsbijstand voor den beklagde onnoodig is en dus een verzoek om toevoeging van eenen raadsman geweigerd behoort te worden, wil men opdragen, ingeval van verwijzing, aan het college dat de verwijzing gedaan heeft (omdat dit college het meest in staat is het verzoek te beoordeelen); in geval van rechtstreeksche dagvaarding aan den president der rechtbank. In hooger beroep wordt over het verzoek om eenen raadsman beslist door eene commissie van drie leden van het gerechtshof, welke raadsheeren dan aan de openbare behandeling der zaak liefst geen deel zouden moeten nemen. De ambtshalve toevoeging door den

president, meent adressante, dat kan worden gemist daar den beklaagde volle vrijheid wordt gelaten om toevoeging te vragen en men zich verzekerd mag houden, dat over die aanvragen met onbekrompenheid beslist zal worden. De aanwijzing van den persoon des verdedigers zoude dan echter blijven plaats vinden door den president of het lid van het college, dat hem vervangt. ¹⁾

De Orde der Advocaten bij den Hoogen Raad stelt in haar adres voorop dat zij bij hare beschouwingen geleid werd door de gedachte, dat het wetsontwerp zijn ontstaan te danken heeft aan het feit, dat verschillende bepalingen van het bestaande wetboek van strafvordering onvereinigbaar met het Nederlandsch strafwetboek zijn, zoodat de invoering van dat laatste, wijzigingen in de strafproceswetgeving noodzakelijk maakt; dat het thans niet de geschikte tijd is om ingrijpende veranderingen in het strafproces aan te brengen maar dat men zich tot de, voor de invoering van het strafwetboek, strikt noodzakelijke wijzigingen moet bepalen. Uitgaande van dat standpunt wordt de volgende regeling aanbevolen. Volgens het ontwerp kan de be-rechting der strafzaken plaats hebben hetzij na rauwelijksche dagvaarding hetzij na eene instructie. De verplichte toevoeging blijve bestaan, maar, daar

---

¹⁾ Adres der Orde van Advocaten bij het gerechtshof te Leeuwarden van Mei 1884.

het onderscheid tusschen crimineele en correctioneele zaken vervallen is, voortaan alleen bij die zaken waarin door de rechtbank eene instructie bevolen is. In appèl blijve eveneens bij die zaken, die in eersten aanleg geïnstrueerd zijn, de toevoeging verplicht. Door deze bepalingen zoude men, volgens de meening der Haagsche Orde, het belangrijk resultaat verkrijgen, dat de toevoeging alleen geschiedt in die zaken, welke, zooals blijkt uit het feit dat eene instructie noodig geoordeeld is, van meer ingewikkelden aard zijn en waarin dus de bijstand van eenen raadsman bepaaldelijk nuttig wezen kan. ¹⁾

In het W. v. h. R. komt een uitvoerig hoofdartikel over de quaestie der toevoeging voor, waarin het ontwerp wordt besproken maar afgekeurd en tevens een nieuw stelsel wordt voorgedragen. Door de verschillende adressen der advocatenorden wordt algemeen geklaagd dat het ontwerp een geregeld stelsel van verdediging schept, waardoor de Balie bovenmatig wordt bezwaard. Hier is de grief tegen het ontwerp eene andere; namelijk deze: door de toevoeging afhankelijk te stellen van het arbitrium judicis wordt het stelsel van verdediging niet voldoende verzekerd en het recht van verdediging niet voldoende erkend. De principiële vragen omtrent de toevoeging, hoewel op zich zelve eene behan-

---

¹⁾ Zie het adres van de Orde van Advocaten bij den Hoogen Raad der Nederlanden van 24 December 1884.

deling waard, zijn, volgens de meening des schrijvers, thans niet aan de orde en niets zoude meer de invoering van het strafwetboek vertragen, dan bij deze gelegenheid aan andere beginselen te tornen dan aan die, wier herziening volstrekt noodzakelijk is, om het strafwetboek in te voeren. Evenals in het adres der Haagsche Balie, wordt vervolgens voorgesteld de toevoeging verplicht te stellen bij die zaken, aan welker behandeling eene instructie is voorafgegaan. Gaarne wordt door den schrijver erkend, dat aan ieder criterium voor de toevoeging nadeelen verbonden zijn; dus ook aan het zijne en hij voert zelf eenige bedenkingen daartegen aan. Maar als men een vasten grondslag voor de verplichte toevoeging wenscht, dan dan moet het al of niet gevoerd zijn van eene instructie als de minst onrechtvaardige en de minst nadeelige worden beschouwd „omdat de beslissing der raadkamer omtrent het al of niet voeren der instructie tevens de beslissing inhoudt, of de zaak al of niet is van „eenvoudigen aard.” Op de vraag: wie zal toevoegen, wordt geantwoord dat men dit veilig kan toevertrouwen aan het Bureau van Consultatie wanneer een vast criterium voor de toevoeging in de wet wordt opgenomen. Het Bureau heeft dan alleen te onderzoeken of het wettelijk criterium aanwezig is; het al of niet bestaan daarvan, bepaalt de al of niet toevoeging terwijl dan tevens het belangrijk voordeel, dat evenals in civiele zaken ook

in strafzaken de toegevoegde raadsman door zijne pairs wordt benoemd, is veroverd. ¹⁾)

Alleen op dit laatste punt verschilt dus het voorstel van het W. v. h. R. met dat der Haagsche Balie dat de toevoegingen door den president der rechtbank wil laten geschieden.

Naast deze voorstellen, die alle een beperkte strekking hebben, staan eenige andere, die van het standpunt uitgaan dat eene zoo ingrijpende wijziging van het instituut der toevoeging als thans noodzakelijk is, niet plaats kan vinden dan nadat vooraf onderzocht is of de toevoeging ook in de nieuwe regeling, behouden moet blijven. De toevoeging wordt in eenige adressen afgekeurd omdat zij iederen rechtsgrond mist en den Staat het recht, om over den tijd, arbeid en de wetenschap der advocaten te beschikken, wordt ontzegd. Het adres der advocaten te Assen verklaart bovendien dat de toevoeging zooals het ontwerp die voorstelt voor eene goede rechtspleging niet noodzakelijk is. „Zoo- „als de rechtspleging nu zal worden ingericht en „alle zaken als het ware gecorrectionaliseerd, is „toevoeging niet noodzakelijk: omdat sinds jaren bij „de behandeling van correctionelee zaken bij de „rechtbank het gebleken is, dat aan toevoeging „geene behoefte is; omdat de nieuwe regeling zoo „door instructie als beroep van alle zaken den be-

---

¹⁾ Zie W. v. h. R. n°. 5100 en 5101.

„klaagde eenen veel grooteren waarborg geeft dan „de vroegere toevoeging; omdat eene gedwongen „toevoeging op zoo groote schaal als thans is voor- „gesteld, nooit met ijver zal worden ondernomen „en veelal in machinewerk zal ontaarden en het „twijfelachtig is of beklaagden bij eene dergelijke „regeling veel baat zullen vinden.” ¹⁾

De Rotterdamsche advocaten geven als hunne meening te kennen, dat, wanneer de Staat de medewerking der advocaten noodig acht voor de verdediging van onvermogenen, deze medewerking alleen vrijwillig kan worden verleend, zoodat het recht van de presidenten der rechtbanken of gerechtshoven om ambtshalve eenen verdediger toe te voegen, zich niet verder kan uitstrekken dan tot hen, die zich uit eigen beweging beschikbaar stellen.

Indien het mocht blijken dat de advocaten zich niet in genoegzamen getalen aanboden dan zou de Staat, op zoodanige wijze, als hij noodig en mogelijk oordeelt, in dezen dienst moeten voorzien. ²⁾

De Amsterdamsche Balie protesteert enkel tegen het, naar haar oordeel, onzuiver beginsel waarop het ontwerp rust. „Zij is bereid, in het bewustzijn „harer traditiën en van hetgeen zij aan hare eer „en waardigheid en haar nobile officium verschul-

---

¹⁾ Adres der Orde van Advocaten bij de rechtbank te Assen van 8 Juni 1884.

²⁾ Adres der Orde van Advocaten bij de rechtbank te Rotterdam van 23 Juni 1884.

„digd is, waar het onvermogenen geldt, door hare „pairs daartoe aangezocht, zonder morren, de zwaardere zedelijke verplichting te aanvaarden, welke „een nieuw, door haar toegejuicht beginsel van „strafvordering haar oplegt. Zij wil slechts niet en „meent het recht te hebben niet te willen dat haar „eerbied jegens de Rechterlijke macht en jegens de „Voorzitters der rechtscollegiën in het bijzonder, in „ondergeschiktheid aan deze worde omgezet. Zij „wil slechts niet en vermeent het recht te hebben „niet te willen dat over haar beschikt worde ten „behoefte van vermogenen of van hen die den „rechtsbijstand kunnen honoreeren, zoo zij dien wenschen of van oordeel zijn dien te behoeven.” De medewerking der Amsterdamsche advocaten wordt hier vrijwillig aangeboden maar onder twee voorwaarden; 1°. dat de aanspraak op kostelooze verdediging worde beperkt tot onvermogenen; 2°. dat het beginsel dat de Orde zich zelf regeert en haren leden geene lasten dan door hunne gelijken kunnen worden opgelegd, streng worde gehandhaafd. In dien geest werkt het Bureau van Consultatie, in burgerlijke zaken, ten behoeve van onvermogenen. Deze instelling breide haren werkring uit tot strafzaken dan zal worden verhinderd dat „waar eene „nieuwe wetgeving noodzakelijkerwijze een drukender last op de schouders der Balie laadt, die „last nog worde verzwaard *materiëel* door de huldiging van het nutteloos, zelfs schadelijk beginsel

„dat hij ook ten behoeve van vermogenden zal moeten worden gedragen, *in zedelijken zin*, door het „bewustzijn dat de Balie, daartoe gerequireerd door „door de magistratuur, hem op bevel van dezen „zal moeten torschen.” ¹⁾

Dit voorstel der Amsterdamsche Orde van Advocaten wordt ook aangetroffen in het adres der Utrechtsche Balie aan Z. M. den Koning. In dat adres wordt gevraagd, met welk recht de staatsmacht zoude kunnen beschikken over den tijd, de werkkraft, den persoon der advocaten; met welk recht de Staat den advocaat, wiens studie in het bijzonder gericht is op het privaatrecht, zal dwingen tot beoefening van het strafrecht; met welk recht de Staat hem zal dwingen, om de hem toevertrouwde zaken, op bevel van een rechterlijk ambtenaar ter zijde te leggen (want strafzaken gedoogen geen uitstel) wanneer een overtreder der strafwet goedvindt, toevoeging van eenen raadsman te vragen en de president der rechtbank of het college zelf de zaak van genoegzaam gewicht oordeelt om rechtsgeleerde verdediging wenschelijk te achten?

Een rechtsgrond voor zoodanige beschikking over particuliere krachten kan, naar adressante's oordeel, niet bestaan. „Is de behoefte aan verdediging enkel „eisch eener goede rechtsbedeeling, de Staat stelle

---

¹⁾ Adres der Orde van Advocaten te Amsterdam van Augustus 1884.

„ambtenaren aan met de verdediging van beklagden en verdachten belast. Is de verdediging in het belang der verdachten of beklagden gewenscht, het sta aan hen zich van eenen raadsman te voorzien. Kunnen zij dezen niet geldelijk honoreeren, zij wenden zich tot de advocaten zelve, t. w. tot het Bureau van Consultatie.” Een eenvoudige wijziging van Reglement n°. III is hiertoe voldoende. Men zoude dan aan de eervolle traditie van den Advocatenstand vasthouden en wanneer dan een advocaat zijne diensten verleent, zal hij dit doen op *uitnoodiging* zijner gelijken, om eenen behoeftige te helpen, niet *ter beschikking* van den staatsambtenaar, in het belang der staatsdienst. Men late dus de toevoeging door den rechter geheel vervallen en stelle de gelegenheid tot het verkrijgen van kosteloozen bijstand in strafzaken, open door Reglement n°. III in die richting te wijzigen. ¹⁾)

Het denkbeeld, voortaan de zorg voor de verdediging van onvermogenende beklagden en verdachten aan de Bureaux van Consultatie op te dragen, komt ook Prof. G. A. VAN HAMEL zeer aanbevelingswaardig voor mits aan deze regeling nog ééne bepaling worde toegevoegd. Het nut eener zelfstandige rechtsgeleerde verdediging is in sommige strafzaken zoo belangrijk, dat nog

---

¹⁾ Adres der Orde van Advocaten bij de rechtbank te Utrecht van 7 Juni 1884.

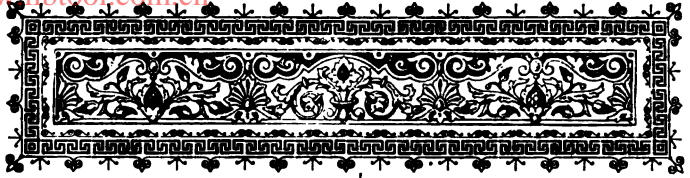
een andere uitweg moet openstaan. „'t Kan voor-
„komen, dat een verzoek tot het Bureau van Con-
„sultatie niet is gericht of, wegens den maatschap-
„pelijken stand des beklaagden, niet kan worden
„gericht en dat niettemin de rechter opzettelijke
„verdediging door eenen advocaat hoogst gewenscht
„acht. Dan moet het hem — president of college —
„vrijstaan, eene uitnoodiging tot de advocaten te
„richten, naar soortgelijken regel b. v. — met in-
„achtneming van eene lijst — als thans bij de toe-
„voegingen gevolgd wordt.” Dus eene uitnoodiging,
geene toevoeging, en daardoor tot de zeer ernstige
gevallen beperkt. Z. H. G. wijst dan op een soort-
gelijken gang van zaken in Engeland, waar ambts-
halve toevoeging niet bestaat, en de rechter, wan-
neer hij verdediging gewenscht acht, een der leden
der Balie uitnoodigt zich daarmede te belasten. Deze
regeling zoude men naast het Bureau van Consul-
tatie in strafzaken op het Nederlandsch strafproces
kunnen toepassen en den rechter, in de wet de be-
voegdheid verleenen om, in zeer ernstige gevallen,
wanneer geen gekozen verdediger optrad en ook
het Bureau geenen bijstand verleende, eenen advo-
caat uit te noodigen de verdediging op zich te ne-
men. Door deze dubbele regeling zouden dan de be-
ginselen worden gered en de rechtspleging gebaat. ¹⁾

---

¹⁾ Wijzigingen in het Wetboek van Strafvordering, door Mr.
G. A. VAN HAMEL, Hoogleraar te Amsterdam. Rechtsgeleerd Maga-
zijn, III blz. 479 vlg.

En hiermede is thans ook een overzicht gegeven van de jongste voorstellen ter regeling van het instituut der toevoeging zoodat wij, in het volgend hoofdstuk, kunnen overgaan, tot eene zelfstandige beschouwing van deze instelling en eene beoordeeling van de medegedeelde stelsels, naar die beginselen, welke ons dan voorkomen, de juiste te zijn.

HOOFDSTUK IV.

BEOORDEELING.

Bij eene beschouwing van een rechtsinstituut zal men in de eerste plaats moeten vaststellen, welke zijne bestemming moet zijn. Daarentrent kan ten aanzien van de instelling der toevoeging van raadslieden aan beklagden geen verschil van meening bestaan. De toevoeging van raadslieden in het strafproces, heeft eenvoudig tot doel in die gevallen, waarin men rechtsbijstand wenschelijk acht en geen gekozen verdediger optreedt, in het gebrek aan formeele verdediging te voorzien door den beklagde eenen rechtsgeleerden raadsman te geven. De wenschelijkheid der toevoeging is dus afhankelijk van de wenschelijkheid van rechtsgeleerde verdediging. Waar men de formeele verdediging in het belang van rechtspraak en beklagden wenschelijk acht, daar moet ook door toevoeging in

het gebrek aan verdediging worden voorzien, wanneer de beklaagde zelf zich geen rechtsbijstand heeft verschaft. De eerste vraag die zich hier ter beantwoording aanbiedt is dus deze: is formeele verdediging voor eene goede strafrechtspleging een noodzakelijk vereischte?

De al of niet noodzakelijkheid van formeele verdediging nu is vooreerst te zeer van den aard der rechtspleging zelve afhankelijk, dan dat men deze vraag in het algemeen zoude kunnen beantwoorden, zonder rekening te houden met het bepaald strafprocesrecht, waarvoor men haar beantwoorden wil. En dus bepale men zich tot de vraag, wat te dezen aanzien voor het Nederlandsch strafproces gelden moet.

Naar onze meening nu bezit het Nederlandsch strafproces in zoover voldoende waarborgen voor eene goede rechtsbedeeling, dat de rechtsgeleerde verdediging daarin geen *noodzakelijk* vereischte genoemd kan worden. Vooreerst bestaan de rechtscolleges uit vaste rechtsgeleerde rechters en in deze omstandigheid ligt voor de juridieke juistheid der rechtspraak een veel grootere waarborg dan b. v. eene jury opleveren kan. Deze rechter is verder in strafzaken volkomen vrij in de leiding der zaak en is daardoor juist in staat nevens de algemeene belangen, ook die van den beklaagde in aanmerking te nemen. Krachtens zijn ambt rust ook op den officier van justitie dezelfde plicht. Bovendien geschiedt

de vervolging alleen door de ambtenaren van het O. M. in het belang der maatschappij; de instelling der private vervolging, waarbij allicht andere drijfveeren in aanmerking kunnen komen, is in ons wetboek van strafvordering niet opgenomen. Al verder komt in aanmerking de groote ruimte der verdediging toegestaan, welke door het ontwerp van 27 October 1883 nog aanzienlijk wordt uitgebreid, terwijl in zake van „misdrijf,” volgens de Wet van 26 April 1884 Stb. 92, tegen alle strafvonnissen hooger beroep zal kunnen worden ingesteld. Voornamelijk op deze gronden achten wij de formeele verdediging in het Nederlandsch strafproces niet absoluut noodzakelijk voor eene goede strafrechtspleging. Toch bestaat de mogelijkheid — niettegenstaande de daareven genoemde waarborgen — ook in ons strafproces dat een onschuldige wordt veroordeeld of een schuldige te zwaar gestraft. Tegen dit natuurlijk gebrek van iedere wijze van strafrechtspleging, is de rechtsgeleerde verdediging het voornaamste praeservatief wegens haar nut voor een onpartijdig onderzoek naar de waarheid, voor de juiste oplossing der rechtsvragen, welke zich bij de berechting der strafzaken kunnen voordoen en voor eene billijke beoordeeling van den persoon des beklagden en het gepleegde feit.

De mogelijkheid, dat de rechter een minder juist vonnis kan vellen, treedt meer op den voorgrond, naarmate de zaak meer ingewikkeld en duister is

of eene lastige rechtsvraag oplevert. Wanneer er aldus moeielijkheden bij de berechting te voorzien zijn, dan mag de formeele verdediging, zij 't dan niet strikt noodzakelijk, toch in hooger mate gewenscht geacht worden, dan wanneer de feitelijke toedracht volkomen helder en ten aanzien van de toepassing der strafwet geen verschil van meening mogelijk is. In eerstbedoelde gevallen zal de verdediging door den beklaagde zelven onvoldoende zijn, om den rechter een helder inzicht in de handelingen van den beklaagde te geven, terwijl eene juridieke verdediging tegenover de rechtsgeleerde beschouwingen van den ambtenaar van het O. M. geheel zal ontbreken. Dan moet, wanneer de beklaagde zelf zich geen rechtsbijstand verschaffen kan, nog een uitweg openstaan om in het gebrek aan verdediging te voorzien; m. a. w. in zulke gevallen van meer ingewikkelden aard is eene toevoeging wenschelijk en wordt deze voldoende gemotiveerd door de belangen van de rechtspleging en die van den beklaagde, welke samengaan.

Alvorens verder te gaan onderzoeken, hoe de gevallen, waarin wij eene formeele verdediging in hooge mate wenschelijk achten, op de doelmatigste wijze zullen worden aangewezen, moeten wij eerst nagaan op wie de verplichting, deze verdedigingen te voeren, zoude moeten rusten. In het Utrechtsch adres wordt gezegd: „Is die behoefte (aan verdediging) enkel eisch eener goede rechtsbedeeling, de

„Staat stelle ambtenaren aan, met de verdediging „van verdachten en beklagden belast.” Deze opmerking komt ons onjuist voor. De tegenstelling is verkeerd. Wanneer er behoefte aan verdediging bestaat, dan moet daarin worden voorzien, gelijk reeds zoeven gezegd werd, zoowel in het belang der rechtsbedeeling als in dat der beklagden, omdat deze belangen van elkander onafscheidelijk zijn. De verdediging nu aan staatsambtenaren op te dragen ¹⁾ achten wij niet wenschelijk. Vooreerst is, waar de rechters rechtsgeleerden zijn en de leiding van het onderzoek grootendeels bij den rechter berust, de formeele verdediging geen onderwerp van Staatszorg in dien zin, dat de Staat nog in de behoefte aan zoodanige verdediging zoude moeten voorzien door ambtenaren daarvoor aan te stellen. Bij de inrichting van het rechterlijk organisme, gelijk wij dit kennen, moet het recht op verdediging, dat iederen beklagde toekomt, zoo volledig mogelijk worden erkend en tevens gewaakt worden dat de uitoefening van dat recht voor iedereen mogelijk is; maar daarmede is genoeg gedaan. Ook zijn er nu eenmaal advocaten. Bestonden zij niet dan zou men er over kunnen gaan denken ambtenaren te benoemen. Bovendien zoude zulk een Openbaar Ministerie ter verdediging in de praktijk niet aan zijne bestemming voldoen. De verdediging zoude

---

¹⁾ Een voorbeeld hiervan kan men vinden in de Strafprocessordnung für Lüzern, § 174

in den gewonen gang van zaken worden afgedaan en de levendige belangstelling in iedere zaak zelve, een onmisbaar element voor een goede verdediging, zou weldra verdwijnen. De justiciabelen zouden ook allicht geneigd zijn deze verdedigingen niet bijzonder hoog te schatten en hunne rijkere lotgenooten te benijden. Want de waarde eener opzettelijke verdediging is immers juist hierin gelegen, dat zij gevoerd wordt door den advocaat, die, volkomen onafhankelijk, door zijne eigenaardige positie in de maatschappij de belangen van den beklaagde kan behartigen, zonder die der maatschappij aan te randen. De verplichting tot verdediging zoude dus op den advocatenstand moeten rusten indien de verdediging door den toegevoegden raadsman gelijk zal staan met die door den gekozen verdediger gevoerd.

Wanneer aldus door de advocaten in die behoefte moet worden voorzien, dan moeten wij ook bij de volgende beschouwingen steeds rekening houden met hunne belangen d. i. met de belangen eener klasse van burgers, die, een vrij beroep uitoefenende, zowel van het staatsgezag als van de rechterlijke macht, geheel onafhankelijk zijn.

Wanneer aldus in de zaken van meer ingewikkelden aard rechtsgeleerde verdediging zoo gewenscht mag heeten, dat er grond voor toevoeging bestaat en deze verdedigingen door hen gevoerd moeten worden, die ook als gekozen raadsliden optreden,

dan moeten wij thans onderzoeken op welke wijze de wenschelijkheid van rechtsgeleerde verdediging zal worden beoordeeld. Drie wegen staan hier open. De gevallen, waarin rechtsbijstand wenschelijk zoude zijn, kunnen worden aangewezen: 1°. door de wet, welke dan eene vaste grens aanwijst waarbinnen de verdediging steeds wenschelijk geacht moet worden; 2°. zoude men deze beslissing aan den rechter kunnen opdragen en 3°. zoude men de beoordeeling aan den beklagde kunnen overlaten.

In het thans geldende wetboek van strafverdring is een wettelijke grens aangenomen en de verdediging verplicht gesteld voor alle crimineele zaken. Dit criterium voor de toevoeging is echter, door het wegvallen van de onderscheiding der strafbare feiten in crimineele en correctioneële zaken, voor het nieuwe ontwerp onbruikbaar geworden. De ondervinding heeft duidelijk bewezen dat een criterium, voor de al of niet wenschelijkheid der formeele verdediging, niet afhankelijk mag zijn van de maat der bedreigde straffen. Met het voorstel, in het adres der Orde van Advocaten te Leeuwarden gedaan, om, in aansluiting met de bestaande bepalingen, de toevoeging te beperken tot de strafbare feiten, waartegen als maximum eene vrijheidsstraf van meer dan vier jaren bedreigd is, kunnen wij ons dus niet vereenigen. Een ander criterium wordt in het adres der Orde van Advocaten bij den Hoogen Raad en in het Weekblad van het

Recht¹⁾ aanbevolen. In beide stukken wordt het al of niet plaats hebben eener instructie als een goed criterium voor de al of niet wenschelijkheid der rechtsgeleerde verdediging voorgedragen.

In het genoemde hoofdartikel van het W. v. h. R. worden verschillende criteria opgenoemd en onderzocht. Zal men toevoegen waar ontkentenis, niet waar bekenentenis bestaat? Deze regeling wordt terstond verworpen, omdat zij onrechtskundig en onzedelijk is. Zal men wel in hooger beroep, niet in eersten aanleg toevoegen? Ook dit criterium kan het juiste niet zijn, omdat het in strijd is met de eischen eener goede rechtsbedeeling en eene premie uitlooft voor het uitstellen van hooger beroep. Zal men wel in eersten aanleg en niet in hooger beroep toevoegen? Dit zou eene bevoorrechtiging zijn van die beklaagden, die voor de behandeling in hooger beroep eenen verdediger kunnen bekostigen, en het zou de verdediging juist daar onthouden, waar zij de meeste diensten kan doen. Evenmin kan toevoeging zoowel in eersten aanleg als in hooger beroep, maar dan alleen aan hen die in eersten aanleg zijn vrijgesproken of van rechtsvervolging onslagen den schrijver bevredigen, omdat juist zij, die in eersten aanleg veroordeeld zijn, veel meer belang bij eene verdediging in hooger beroep hebben, dan zij, die vrijgesproken of van

---

¹⁾ W. v. h. R. n°. 5100, 5101.

rechtsvervolging ontslagen zijn. Ten slotte wordt dan voorgesteld om de toevoeging te doen afhangen van de omstandigheid of aan de openbare behandeling der zaak, al dan niet eene instructie is voorgegaan en dit criterium toegejuicht, als het „minst onrechtvaardige en minst nadeelige” omdat de beslissing der raadkamer, omtrent het al of niet voeren der instructie, tevens de beslissing inhoudt of de zaak al of niet van eenvoudigen aard is. Gaarne wordt door den schrijver toegegeven, dat aan ieder wettelijk criterium voor de toevoeging nadeelen verbonden zijn en tegen zijn voorstel voert hij zelf aan, dat eene niet-gëinstrueerde zaak later kan blijken, toch eene instructie verdiend te hebben, terwijl door deze regeling de toevoeging indirect van het arbitrium judicis afhankelijk zoude zijn, hetgeen hij zelf afkeurt. Doch z. i. vervalt veel van het gewicht dezer bezwaren, wanneer men bedenkt dat art. 174 van het Ontwerp tot wijziging van het wetboek van strafvordering den beklagde eenen rechtmatigen invloed omtrent het al of niet voeren der instructie verleent. ¹⁾)

---

¹⁾ Art. 174 (ontw.) luidt als volgt: „Indien regtstreeks van wege den officier van justitie is gedagvaard, kan de beklagde verzoeken dat de zaak door de rechtbank in raadkamer worde onderzocht en daartoe tegen de dagvaarding verzet doen bij exploit, binnen vijf dagen na de dagvaarding te beteekenen aan den officier van justitie. . . . . De zaak wordt alsdan behandeld volgens de voorschriften betreffende het onderzoek in raadkamer, evenals ware geene dagvaarding geschied.”

Wij zijn het volkomen met den geachten schrijver eens, dat van de criteria, welke men voor de wenschelijkheid van formeele verdediging zoude kunnen uitdenken, het zijne het minst nadeelige en het minst onrechtvaardige is, maar de bezwaren, aan dit criterium verbonden, zijn van zóó gewichtigen aard, dat wij het als onbruikbaar moeten verwerpen. Dat er meer bedenkingen tegen het voorstel van het W. v. h. R. zijn aan te voeren, dan die welke de ontwerper zelf heeft geopperd, is duidelijk aangetoond door Mr. P. J. VAN BEIJMA.¹⁾ Nu de verplichte instructie vervallen zal, is het duidelijk, dat de rechtbank alleen dan het voeren eener instructie gelasten zal wanneer zij, vonnissende op een requisitoir tot verleening van rechtsingang of op een verzet tegen eene rauwelijksche dagvaarding, meent dat nog geen voldoende bewijsmateriaal verzameld is. Het feit dat eene instructie gevoerd is, bewijst alleen dat op het oogenblik, dat de instructie bevolen werd, de zaak nog niet helder en eenvoudig was doch geenzins dat, na afloop der instructie, de zaak moeielijk en ingewikkeld gebleven is. Het feit dat eene instructie gevoerd is, bewijst ook geenzins, dat eene niet-gëinstrueerde zaak eenvoudiger zoude zijn dan eene gëinstrueerde.

Want de beslissing der rechtbank omtrent het voeren eener instructie zal voornamelijk afhangen

---

¹⁾ W. v. h. R. n°. 5109.

van de al of niet volledigheid der voorloopige informatiën en dit is wederom afhankelijk van den ambtenaar, daarmede belast. Aldus wijst Mr. VAN BEYMA er op dat bijv. bij eene oplichting in eene groote stad gepleegd en door eenen bekwamen commissaris van politie voorloopig onderzocht, de instructie meestal wel overbodig zal zijn. Wordt daarentegen hetzelfde feit, onder dezelfde omstandigheden, ten platten lande gepleegd, dan kan het voorkomen dat de voorloopige informatiën, door den hulp-officier van justitie ingewonnen, zoo weinig licht verspreiden, dat eene instructie door de rechtbank noodig geoordeeld wordt. Ter openbare terechtzitting zijn dan beide zaken even eenvoudig, maar den oplichter, die ten platten lande het strafbaar feit beging, zoude een verdediger toegevoegd worden terwijl den ander dit voorrecht niet te beurt zoude vallen. Op deze gronden meenen wij, dat de beslissing der raadkamer omtrent het al of niet voeren der instructie niet tevens kan beslissen of de zaak al dan niet van eenvoudigen aard is. Bovendien hangt de wenschelijkheid van formeele verdediging voornamelijk van twee omstandigheden af en wel 1°. van de al of niet eenvoudigheid der feitelijke toedracht, 2°. van de al of niet eenvoudigheid van het rechtspunt. De laatstgenoemde omstandigheid blijft, bij het stelsel van verplichte toevoeging bij geïnstrueerde zaken, geheel buiten beschouwing en daarin ligt dus een zeer gewichtig

bezwaar, vooral nu men de invoering van een geheel nieuw wetboek van strafrecht te gemoet ziet. Dan zal herhaalde malen de vraag of zekere feiten binnen de wettelijke omschrijving van een bepaald strafbaar feit vallen, aanleiding tot gewichtige rechtsbeschouwingen geven. Eene strenge toepassing van het bestreden stelsel zoude ook medebrengen, dat de toevoeging ter voorziening in cassatie tegen eenen verleenden rechtsingang moest worden beperkt tot het geval dat de rechtsingang *met last tot instructie* is verleend. ¹⁾ Ook zal de invloed welke art. 174 Ontw. aan den beklaagde toekent, omtrent het al of niet voeren eener instructie, er toe leiden dat de beklaagden instructie zullen vragen om zich langs dien weg eenen verdediger te verschaffen terwijl dan de rechter, allicht het verzoek van den ongelukkigen beklaagde toestaande, eene onnoodige instructie en eene nuttelooze verdediging zal gelasten. Ten slotte zoude ook nog door het stelsel van het W. v. h. R. en der Haagsche Balie de mogelijkheid ontstaan dat het, met het oog op de Nederlandsche rechterlijke ambtenaren volkomen ongewetigde, vermoeden werd geuit, dat de officier van justitie eene zaak rauwelijks heeft aangebracht of

---

¹⁾ Art. 87 (Ontw.) „In alle andere gevallen verleent zij den rechtsingang en verwijst zij de zaak naar de teregtzitting of gelast zij „instructie, in het een en ander geval met of zonder bevel van gevangenneming of gevangenhouding.”

de rechtbank eene instructie heeft geweigerd om de rechtsgeleerde verdediging uit te sluiten.

Wanneer wij op al deze gronden het minst nadeelige en minst onrechtvaardige criterium moeten verwerpen dan ligt daarin tevens opgesloten dat een wettelijk criterium, ter beoordeeling van de wenschelijkheid van rechtsgeleerde verdediging, niet wenschelijk is en behoeft niet verder onderzocht te worden of eene dergelijke regeling met de belangen van den advocatenstand in overeenstemming is. De wenschelijkheid der toevoeging kan niet naar vaste regelen worden beoordeeld. In ieder voorkomend geval zal, bij gebrek aan eenen gekozen raadsman, onderzocht moeten worden of rechtsgeleerde verdediging gewenscht is wegens het ingewikkelde en moeilijke der zaak, hetzij wat de feitelijke toedracht, hetzij wat de rechtsvragen betreft. Alleen langs dezen weg zal het mogelijk zijn deze moeilijke vraag met juistheid te beantwoorden.

Zal men nu het onderzoek, naar de al of niet wenschelijkheid der verdediging, aan den *rechter* opdragen en dezen laten beslissen of al dan niet een verdediger zal worden toegevoegd? Aldus heeft de Regeering, in het ontwerp tot wijziging van het wetboek van strafvordering, voorgesteld. Maar wanneer men de beslissing aan den rechter overlaat, ontstaat dit bezwaar, dat de rechter vóór de openbare behandeling der zaak gedwongen wordt zijne persoonlijke meening uit te spreken en zijn gevoelen

dat hij rechtsgeleerde verdediging overbodig acht, levert een praejudicium op ten nadeele van den beklaagde. Vooral de president, die ter openbare terechtzitting het onderzoek moet leiden, behoort niet vooraf te doen blijken, welke zijne persoonlijke opinie over de zaak is. Om dit bezwaar te voorkomen, stelt de Orde van Advocaten te Leeuwarden voor, om althans in alle zaken, waarin eene verwijzing naar de terechtzitting plaats heeft, aan het college, dat de verwijzing doet, tevens op te dragen om te beslissen of rechtsgeleerde verdediging in die zaken gewenscht is. Doch in die gevallen, welke volgens art. 170,1^o (ontw.) door eene dagvaarding, van wege den officier van justitie aan den verdachte rechtstreeks beteekend, rauwelijs worden aanhangig gemaakt, zoude men de beslissing aan den president moeten opdragen, omdat dan, naar de meening der Orde, de tijd tusschen de dagvaarding en de behandeling te kort is om dit onderzoek door het college te doen plaats vinden. Deze laatste bedenking weegt zeker niet zwaar. Wel zou mogen gelden dat, wanneer ook de rauwelijs aangebrachte zaken voor het college in raadkamer werden gebracht, de werkzaamheden aldaar zeer aanzienlijk zouden worden vermeerderd en een grondige overweging van de vraag, die er te beantwoorden viel, niet zou worden bevorderd. Bepaaldelijk niet in die gevallen, waarin geen verzoek tot

toevoeging gedaan werd. Wanneer de beslissing door den rechter genomen moest worden ter beschikking op het verzoek van eenen beklagde dan zou meestal de verdediging wel gewenscht geacht worden, omdat de rechter het nadeel van een praejudicium zou willen vermijden en bovendien allicht geneigd zou zijn den beklagde zijn verzoek in te willigen, omdat hij hem den troost, door eenen rechtsgeleerden raadsman verdedigd te worden, niet zou willen ontnemen. En aldus zou het arbitrium judicis geenzins met juistheid de gevallen aanwijzen, waarin eene opzettelijke verdediging wenschelijk ware.

Maar bovenal is eene dergelijke regeling onaannemelijk, omdat zij in strijd is met rechten van den advocatenstand. In Nederland zijn de advocaten geheel onafhankelijk van de rechterlijke ambtenaren; zij bekleeden eene geheel zelfstandige, vrije positie bij de rechtscolleges en de Orden van Advocaten worden geregeerd door de Raden van Toezicht en Discipline, uit en door de advocaten gekozen. ¹⁾ Door de in het ontwerp voorgestelde regeling zouden de advocaten aan de rechterlijke ambtenaren ondergeschikt worden en die verdedigingen moeten voeren, welke het arbitrium judicis wenschelijk achtte.

---

¹⁾ Zie artt 9, 10, 11 en 12 Reglement n°. III. Art. 18 van genoemd Reglement vormt thans de eenige uitzondering op de onafhankelijkheid der advocaten.

Juist tegen deze aanranding hunner vrijheid is de ernstige oppositie van den advocatenstand gericht. De Orde van Advocaten te LEEUWARDEN zegt in haar adres: „Niets rechtvaardigt naar adres- „santes oordeel sterker haar hoofdbezwaar tegen de „voordracht der Regeering, dat enkel eenzijdig is „overwogen, wat in het belang van de verdediging „der beklagden gedaan en toegelaten kon worden, „en hoe op de eenvoudigste wijze de verschaffing „der noodige werkkrachten voor die taak georgani- „seerd konde worden . . . . . Op dien voet een „stelsel van defensie op groote schaal in alle straf- „zaken van eenige beteekenis door het geheele land „te organiseeren, en dien rechtsbijstand overal kos- „teloos door de advocaten en procureurs, hetzij in, „hetzij verre buiten hun domicilie, ja, buiten hunne „provincie te laten verleenen, is iets zoo geheel an- „ders dan de toevoeging in crimineele zaken, welke „men thans kent, dat daarover geene beslissing „zoude kunnen worden genomen zonder eene prin- „cipieele behandeling van de vraag in hoeverre de „staat bevoegd is om aldus over de werkkrachten „en de vrijheid van beroep van eene klasse van „ingezetenen te beschikken.” De Orde van Advoca- ten te ASSEN verklaart in haar request de door de Regeering voorgestelde regeling der toevoeging voor de advocaten en procureurs in strijd met recht en billijkheid. „Wat het *recht* aangaat: de Staat „heeft het recht niet op zoodanige wijze te beschik-

„ken over den tijd en de werkkraft eener geheele „klasse. De staat heeft het recht niet aan die klasse „een gedeelte te ontnemen . . . . . Wat de *billijkheid* „aangaat: Requestrante voor een oogenblik aanne- „mende dat zoodanige regeling den Staat rechtens „geoorloofd is, vraagt Uwe vergadering met ver- „trouwen of dan zoodanige regeling billijk is? Of „het billijk is dat zoodanige last op de advocaten „en procureurs gelegd wordt zonder dat deze daar- „voor eenig aequivalent genieten, ja, integendeel een „gedeelte van hun inkomen verliezen. Is het billijk, „dat de Staat, waar hij bijv. van den geneesheer „of den scheikundige diensten vordert, die diensten „betaalt maar ze van den advocaat of procureur „gratis eischt? Is zoodanig onderscheid gerechtvaar- „digd?” De Orde van Advocaten te ROTTERDAM, meent dat het recht van den president of het rechts- college om eenen verdediger toe te voegen zich niet verder behoort uit te strekken dan tot hen, die zich uit eigen beweging beschikbaar stellen om zoodanige diensten te praesteeren en voor zoover deze niet of niet in genoegzamen getallen zich mochten aanbieden, de Staat zelf op zoodanige wijze als hij noodig en mogelijk oordeelt in dezen publieken dienst zal hebben te voorzien.

In het request door de UTRECHTSCH E Balie tot Z. M. den Koning gericht wordt eveneens de vraag gesteld: of de Staat gerechtigd is, om ter voorziening in de behoeften van een onderdeel van den

staatsdienst, te beschikken over den tijd, de werkkrachten en de persoonlijke vrijheid van burgers, die een vrij beroep uitoefenen en ontkennend beantwoord, omdat zoowel de advocatuur als het procureaat een vrij beroep is, waaraan geene andere verplichtingen verbonden zijn dan die, welke door de *honestas* van dat beroep worden geëischt en omdat een rechtsgrond voor eene zoodanige beschikking over particuliere krachten niet te vinden is noch in het belang van den beklagde, noch in de eischen eener goede rechtsbedeeling. In ernstige, fiere taal geeft ook de AMSTERDAMSCHÉ Balie als hare bezwaren tegen de door de Regeering voorgestelde regeling der toevoeging te kennen, dat dit voorstel op een onzuiver beginsel berust, daar het *eischt* wat slechts *verzocht* kan worden. Door de voorgestelde regeling zoude der Balie hare vrijheid worden ontnomen. „Zij wil niet en vermeent het „recht te hebben niet te willen, dat haar eerbied „jegens de Rechterlijke macht en jegens de Voorzitters der rechtscollèges in het bijzonder in ondergeschiktheid aan deze worde omgezet. „Zij wil „slechts niet en vermeent het recht te hebben „niet te willen, dat over haar beschikt worde ten „behoefte van vermogenden of van hen die den „rechtsbijstand kunnen honoreeren, zoo zij dien „wenschen of van oordeel zijn dien te behoeven. „Denzulken mag het nieuwe rechtsbeginsel, in onze „strafwetgeving op te nemen, niet ten goede komen,

„met het voorrecht geven kosteloos te worden bij-
„gestaan, ter praepjudice van die leden der Balie,
„die meer bijzonder op de behandeling van straf-
„zaken zich toeleggen.”

Bij de beraadslagingen in de Tweede Kamer der Staten-Generaal over het wetsontwerp tot goedkeuring van de overeenkomst van 9 Januari 1884 met Italië tot regeling van de toelating van de wederzijdsche behoeftige onderdanen tot het kosteloos procederen in het andere land, met ontheffing van de verplichting tot het stellen van de bij art. 152 W. v. B. Rv. bedoelde zekerheid, wordt ook reeds het bezwaar, dat de regeering niet over de persoonlijke diensten van de advocaten en procureurs beschikken mag, aangevoerd. Toen zeide Mr. VAN DER LINDEN o. a. „Voor Nederlanders bestaat het „thans dat deurwaarders, procureurs en advocaten „kosteloos de armen zullen helpen; hun werk, hun „tijd, hun wetenschap gratis zullen geven aan land- „genooten. Maar breid althans die onrechtvaardig- „heid niet uit! Die personen zijn geene *bedienden*, „daar men kosteloozen arbeid van vergen mag, van „hen zoo weinig als van ieder ander. Het voor- „stel over het wetboek van strafvordering waar „*met luchten voet dat pad der onbillijkheid* wordt „opgegaan, heeft reeds algemeen verzet in het leven „geroepen.” Daar werd toen op geantwoord, dat het hier slechts een geringe verzwaaring van arbeid betrof, daar het immers slechts zelden zal voor-

komen, dat een arme Italiaansche schoorsteenveger of scharenslijper rechtsbijstand behoeft.

Ook in het tijdschrift „THEMIS” komt een opstel voor over de toevoeging, waarin eveneens gevraagd wordt: „heeft de staat het recht den last der „verdediging zonder evenredige belooning op de „schouders te leggen van de advocaten, als *gens corvéables à merci*? Ook hier wordt door den schrijver, MONSIEUR JOSSE, deze vraag ontkennend beantwoord. „Het spreekt van zelf, dat ik recht „nu neem in den wijsgeerigen zin van het woord. „Wanneer morgen — en ik acht dit niet onmogelijk — bij de wet eene dergelijke vermeerdering „onzer werkzaamheden wordt voorgeschreven, zal „er onrecht zijn gesanctionneerd.”¹⁾

Wanneer men nu tegenover deze bezwaren de gronden, welke de Regeering tot de door Haar voorgestelde regeling hebben geleid, uit de memorie van toelichting wil leeren kennen, dan zal men te vergeefs zoeken. In dit stuk, overigens met groote zorg en nauwkeurigheid bewerkt, leest men alleen het volgende: „De vraag blijft dan evenwel over, „aan wien het oordeel omtrent het al dan niet toevoegen van eenen verdediger, waar geen gekozen

¹⁾ THEMIS, 1885 blz. 274 en vlg. De schrijver, in het algemeen den toestand der advocatuur beschouwende, komt tot deze conclusie: „vermindering van inkomsten tengevolge van kleingeestige toepassing der wet van April 1879, vermeerdering van arbeid, nu weder „door 't opleggen van een nieuwen, zwaren last. *Ah, quel plaisir „d'être avocat!*”

„raadsman is, zal moeten toekomen. Zij *schijnt* „hare oplossing te moeten vinden in dien zin, dat „dit oordeel zal moeten verblijven, hetzij aan den „president, in de gevallen dat deze aan het verzoek „van den beklaagde tot toevoeging voldoet, of over- „eenkomstig het voorgedragen art. 89j, in het daarbij „bedoelde geval ambtshalve toevoegt, hetzij aan de „raadkamer, in de gevallen dat de president bezwa- „ren heeft om aan het verzoek tot toevoeging ge- „volg te geven.” Daar de M. v. T. hoegenaamd geene argumenten bevat — want den *schijn* zal toch niemand zoo willen noemen — meenen wij te mogen aannemen dat de Regeering van het denkbeeld is uitgegaan, dat de toevoeging, zooals zij thans plaats vindt, behouden moet blijven en dat de nieuwe beginselen, in de strafwetgeving gehuldigd, enkel eene uitbreiding van deze instelling noodzakelijk maken.

Vooreerst onderschrijven wij gaarne de woorden van het adres der AMSTERDAMSCHER Balie: „uit het „bestaande is geen motief tot bestendiging te put- „ten” en wij voegen er bij: nog veel minder tot verzwaring. Maar is bovendien de beteekenis van het regeeringsvoorstel niet eene andere dan eene eenvoudige uitbreiding van de bestaande toevoeging? De geldende regeling der toevoeging heeft in de praktijk nimmer bezwaren ondervonden, omdat in de residentiën der gerechtshoven zich gewoonlijk een meer dan voldoende aantal jonge advocaten be-

vindt, welke gaarne deze gelegenheid te baat nemen om zich in foro te oefenen. Nu echter zal, wanneer het regeeringsvoorstel (onverhoopt) tot wet mocht worden verheven, het aantal toevoegingen zeer aanzienlijk stijgen en de opgedragen verdedigingen zullen eene drukkende last worden, vooral bij de rechtbanken waarbij, uit den aard der zaak, slechts een beperkt aantal advocaten en procureurs gevestigd is. Terwijl thans de gevallen, waarin eene toevoeging moet plaats vinden, door de *wet* worden aangewezen, zal voortaan de *rechter* — president of college — wanneer *hij* dat noodig oordeelt eenen advocaat of procureur bevelen eene verdediging te voeren alsof deze personen aan *hem* ondergeschikte ambtenaren waren. Alvorens zulk eene ingrijpende wijziging, zoowel in den omvang en als in den aard der toevoeging, voor te dragen had men vooraf moeten onderzoeken of de toevoeging behouden kon blijven en of zulk eene verandering niet in strijd is met de rechten van den advocatenstand.

Het feit, dat dit onderzoek door de Regeering niet heeft plaats gehad, bevestigt de meening dat eenzijdig is overwogen, wat in het belang der verdachten en beklaagden kon worden gedaan, zonder dat men zich om de belangen der advocaten en procureurs bekommerd heeft. Deze hebben nu zelve hunne belangen uiteengezet en de bezwaren door hen, tegen de voorgestelde regeling der toevoeging,

aangevoerd, zal de onpartijdige beoordeelaar moeten billijken.

Het eerstgenoemd bezwaar, dat de Staat het recht niet heeft over de persoonlijke diensten van de advocaten en procureurs te beschikken, achten wij volkomen gegrond. De Staat heeft zeer zeker bij het aanstellen van ambtenaren — bijv. notarissen, deurwaarders en vroeger ook procureurs ¹⁾ — het recht aan de benoeming zekere voorwaarden te verbinden, en kan evenzeer, wanneer dat noodig geoordeeld wordt, over de ambtenaren beschikken. Doch er is geen rechtsgrond aan te wijzen, waaraan de Staat de bevoegdheid ontleenen kan dit te mogen doen ten aanzien van hen, die een vrij beroep uitoefenen. Onder de overige vrije beroepen is er geen dat meer overeenkomst heeft met dat van den advocaat dan het beroep van den geneesheer; de een verdedigt de eer, de ander het leven van zijnen cliënt en beiden zijn niet volkomen onafhankelijk daar zij, bij het berekenen van hun honorarium, gebonden zijn aan de wettelijke tarieven. Maar zoude het geene ongerijmdheid zijn, wanneer de Staat den dokter en den hoogleeraar in de genees- of heilkunde gelastte den onvermogene gratis met zijne wetenschap bij te staan? Wanneer thans het beginsel gehuldigd wordt, dat de Staat over de persoonlijke diensten der advocaten en procureurs

---

¹⁾ Want thans is ook het procuraat een vrij beroep.

beschikken kan, dan zal voortaan evenzeer over de beoefenaren van alle andere vrije beroepen en ambachten kunnen worden beschikt en tot welken toestand zal men dan komen?

Dat de advocatuur en het procureaat een vrij beroep is behoeft geen betoog. Op de onafhankelijkheid van de advocatuur bestaat — behalve de wettelijke bepaling der honoraria — slechts ééne uitzondering. Artikel 18 van het Reglement van orde en discipline voor de advocaten en procureurs bepaalt: „De advocaat, geroepen om een beschuldigde te verdedigen, mag zich daaraan niet onttrekken, dan om redenen door den President van den Hoogen Raad, het Gerechtshof of de Rechtbank goedgekeurd.” Deze uitzondering moet verdwijnen nu de omstandigheden eene nieuwe regeling noodzakelijk maken. Volkomen onafhankelijkheid van den advocatenstand wordt bovendien dringend door het algemeen belang geeischt; en wat zal er van die onafhankelijkheid, zoo hooggeroemd en zoo hoognoodig, overblijven, indien de advocaat, zooals het ontwerp voordraagt, aan den rechter ondergeschikt gemaakt wordt?

Ook het tweede bezwaar, in verschillende adressen genoemd, komt ons allezins gegrond voor en de argumentatie voldoende. Wanneer bij de verdediging van verdachten en beklaagden de medewerking van den advocatenstand moet worden *verzocht*, want rechtens *geëischt* kan zij niet worden, dan be-

hoort de verleening van kosteloozen rechtsbijstand toch in ieder geval tot de onvermogenen te worden beperkt. Er bestaat immers niet de minste reden om in strafzaken af te wijken van den regel, die in burgerlijke zaken gevolgd wordt, dat alleen den behoeftige, zoo noodig, kosteloze rechtsbijstand wordt verleend. ¹⁾ Dien overtreder der strafwet, welke in staat is de diensten van eenen rechtsgeleerden raadsman te honoreeren, *mag* de staat het recht niet geven om kosteloos te worden verdedigd, natuurlijk ten nadeele van die advocaten, welke zich in het bijzonder op de strafpraktijk toeleggen. Op eene dergelijke onbillijke wijze bedoelde advocaten een gedeelte van hun inkomen te ontnemen, wordt door niets gerechtvaardigd en met zulk eene bepaling voor oogen zoude men de — anders wel wat al te krasse — meening van Mr. G. J. A. FABER ²⁾ „dat de advocaten worden geëxploiteerd zooals een „fatsoenlijk man zijn kruiker niet exploiteeren zou” misschien kunnen billijken. ³⁾

---

¹⁾ Om eene bedenking tegen mijne vergelijking van het strafgeding met het civiele proces te voorkomen, zij hier opgemerkt dat m. i. de vrijgesprokene of van alle rechtsvervolging ontslagene de kosten van zijne verdediging van den Staat zou moeten terug erlangen. Zie stelling III hier achter.

²⁾ THEMIS 1881 blz. 417.

³⁾ Behalve de onjuiste beginselen, waarop het ontwerp berust, bevat art. 89j, ⁴ nog eene bepaling die, behalve door den Raad van State, door niemand wordt goedgekeurd. De beklagde moet tot op het laatste oogenblik vrij blijven om den toegevoegden raadsman

Het oordeel omtrent de al dan niet wenschelijkheid van formeele verdediging aan den rechter op te dragen, komt ons dus onaannemelijk voor, omdat het arbitrium judicis deze vraag niet met juistheid zal beantwoorden en de rechter niet over de advocaten en procureurs beschikken mag, omdat de Staat rechtens niet bevoegd is hem die macht te geven, terwijl bovendien eene volkomen onafhankelijkheid door het algemeen belang wordt geëischt.

Zal men de beslissing omtrent de al of niet wenschelijkheid van rechtsgeleerde verdediging aan de *verdachten en beklaagden* kunnen overlaten? Hier dient men te onderscheiden tusschen hen, die in staat zijn de diensten van eenen rechtsgeleerden raadsman te honoreeren, en hen die wegens hunne armoede zich geen rechtsbijstand kunnen verschaffen. Ten aanzien van eerstgenoemden heeft dit feitelijk altijd plaats gehad en zal dit natuurlijk ook altijd zoo blijven voorkomen. Daarin ligt dan ook niet het minste bezwaar, want men mag als zeker aannemen, dat iedere verdachte of beklaagde, die in staat is een verdediger voor zich te doen optreden, dit ook zeer zeker doen zal, wanneer hij van meening is, dat rechtsgeleerde verdediging in zijne zaak gewenscht is of ook maar eenigzins nuttig zijn kan. Bij de tweede categorie, die der

---

door eenen gekozen verdediger te vervangen. Zie het adres der Amsterdamsche Balie (in fine); het advies der Raad van State ad art. 89j, 4° van den 4^{den} Mei 1883.

behoefte verdachten en beklaagden, zal de enkele beslissing, dat zij in hunne zaak de tusschenkomst van eenen rechtsgeleerden verdediger gewenscht achten, natuurlijk geen gevolg hebben. De diensten, welke de behoefte beklaagde zich niet tegen honorarium kan verschaffen, zal hij dus als gunst moeten verzoeken aan hen, die deze diensten moeten praesteren d. i. aan de advocaten. Deze zullen dan beoordeelen of het verzoek om bijstand behoort te worden toegestaan, omdat rechtsgeleerde verdediging gewenscht mag heeten, of geweigerd kan worden, omdat de verdediging nutteloos zoude zijn. Dit recht zoude men aan de advocaten noodzakelijk moeten toekennen, omdat diensten aan hen verzocht worden, welke zij vrijwillig en kosteloos verleen en het onnoodig en ook onmogelijk zoude zijn, alle verzoeken toe te staan, daar iedere beklaagde, hoe zijne zaak ook moge zijn, in zijn belang de formeele verdediging wel gewenscht zal achten, vooral wanneer hem die kosteloos wordt verstrekt. In die gevallen, waarin de beklaagde zelf niet in staat is zich van eenen verdediger te voorzien, zoude dus de al of niet wenschelijkheid van rechtsgeleerde verdediging worden onderzocht en beoordeeld door de advocaten, d. i. door hen die door hun beroep juist in staat gesteld worden deze vraag nauwkeurig te beantwoorden. Daar men in deze gevallen het zoeken naar eenen verdediger moeielijk aan den beklaagde kan overlaten — wanneer hij zich in

hechtenis bevindt, zoude het hem ook onmogelijk zijn — zoude eene algemeene regeling gemaakt moeten worden. Natuurlijk denkt men hier terstond aan de werkzaamheid der Bureaux van Consultatie, die in burgerlijke zaken den behoeftigen noodigen rechtsbijstand gratis verleen. Zoo doet zich, als van zelve, de vraag ter beantwoording voor, of eene dergelijke regeling ook in strafzaken wenschelijk zoude zijn. Zijn Bureaux van Consultatie in strafzaken in overeenstemming met de eischen eener goede rechtsbedeeling, wat de verdediging van behoeftigen beklaagden betreft, en tevens niet in strijd met de belangen van den advocatenstand?

Vooreerst moet dus een antwoord gegeven worden op de vraag, of de Bureaux van Consultatie met juistheid de al of niet wenschelijkheid der formeele verdediging zullen kunnen beoordeelen. De advocaat moge, naar onze meening, de meest bevoegde en geschikte beoordeelaar dezer quaestie zijn, een Bureau van Consultatie zal niet altijd in staat zijn met juistheid in iedere zaak te beslissen. Want zulk een college zal door tal van aanvragen om bijstand overstroomd worden en dan zal zoowel de basis ter beoordeeling als de tijd daarvoor benooidigd dikwijls ontbreken en daarom niet met juistheid kunnen worden beoordeeld, of eene rechtsgeleerde verdediging al dan niet wenschelijk is. Doch bestonden niet dezelfde, ja, veel grootere bezwaren tegen de oprichting der Bureaux van Consultatie

in burgerlijke zaken? Wanneer door deze colleges een verzoek om bijstand ten onrechte geweigerd wordt, zijn dan niet de gevolgen veel schadelijker dan wanneer een beklagde, in wiens zaak de tusschenkomst van eenen verdediger gewenscht ware, onverdedigd terecht staat? Laatstgenoemde blijft in de gelegenheid om ter openbare terechtzitting het woord te voeren en zelf zijne verdediging — zij het dan ook zeer gebrekkig — voor te dragen terwijl eerstgenoemde bij de behandeling zijner zaak genegeerd wordt en bij verstek veroordeeld. Het onderzoek der zaak zal in burgerlijke zaken, vooral waar het een verzoek om bijstand tot instelling eener actie betreft, ook dikwijls zeer lastig en moeielijk zijn. Doch niettegenstaande deze bezwaren heeft de ondervinding bewezen dat de Bureaux van Consultatie in burgerlijke zaken volkomen aan hunne bestemming beantwoorden.

Dergelijke colleges zullen, in strafzaken, nooit met juistheid kunnen beslissen of opzettelijke verdediging strikt wenschelijk is of niet, maar dit kan en moet het doel ook niet zijn. Evenals in civiele zaken niet onderzocht wordt of de verzoeker klaarblijkelijk recht heeft, maar of hij niet klaarblijkelijk in het ongelijk is ¹⁾ zoo zoude ook in strafzaken onderzocht moeten worden of rechtsgeleerde verdediging geheel onnoodig en nutteloos zoude zijn en niet of

---

¹⁾ Zie art. 17 Reglement n°. III.

die verdediging, strikt genomen, in hooge mate wenschelijk is. Hierdoor zoude het summier onderzoek der zaken aanmerkelijk worden vereenvoudigd.

Wanneer aldus op zeer ruime schaal over de aanvragen om bijstand moet worden beschikt, dan behoort eene andere bepaling daar tegenover te staan. Het zal namelijk zeer gemakkelijk kunnen voorkomen, dat uit het grondig en nauwgezette onderzoek der zaak door den toegevoegden verdediger, het dezen blijkt dat de opzettelijke verdediging onnoodig en nutteloos zoude zijn en dan moet het gemotiveerde oordeel van den aangewezen raadsman, het oppervlakkig oordeel van het Bureau kunnen vernietigen. In zulke gevallen zoude men den advocaat de vrijheid moeten laten om, met schriftelijke opgave van redenen aan het Bureau, zich aan de verdediging te onttrekken. ¹⁾ Hetzelfde geschiedt reeds feitelijk in civilibus. Wanneer de advocaat toegevoegd in eene pro-deo-zaak meent dat de zaak tegen zijne overtuiging strijdt of dat er niets aan de zaak te doen valt, zoo zal hij aan den Deken zijn ontslag vragen, die dan de redenen, door den advocaat aangevoerd, onderzoekt en beoordeelt. Eene dergelijke bepaling kan geene aanleiding tot misbruik geven, waartegen bovendien altijd door de

---

¹⁾ Vergelijk het Reglement der Vereeniging tot kosteloze verdediging van onvermogene correctioneële beklaagden, art. 15. (Paleis van Justitie. Jaarg. XIV n°. 8.)

Raden van Toezicht en Discipline kan worden gewaakt.

Door eene dergelijke regeling zoude een juist oordeel omtrent de al of niet wenschelijkheid van rechtsgeleerde verdediging worden verkregen; door de ruime toevoeging door het Bureau zoude iedere wenschelijke verdediging worden gewaarborgd en door den advocaat vrij te laten, zich, zoo noodig, aan de verdediging te onttrekken, zoude iedere overbodige en nuttelooze verdediging worden voorkomen. Aldus zoude de moeielijkheid der beoordeeling van de aanvragen om bijstand in bevredigenden zin kunnen worden opgelost. Ook zou, werd de regeling aan de Bureaux van Consultatie overgelaten, de praktijk wel den weg vinden om goede zorg niet natelaten en toch onnoodige moeite te vermijden.

Zoude de oprichting van Bureaux van Consultatie in strafzaken in overeenstemming zijn met de belangen van den advocatenstand? Deze vraag meenen wij volmondig toestemmend te mogen beantwoorden. Vooreerst zien wij in het feit, dat het voorstel, om aldus een „armenrecht” ook in strafzaken te scheppen, juist is uitgegaan van een aanzienlijk gedeelte van de Nederlandsche Balie, eene bevestiging onzer meening. Den leden van den advocatenstand is het monopolie gegeven de raadsman en verdediger te mogen zijn van ieder die of den tusschenkomst van den rechter inroept tot hand-

having zijner rechten of voor den rechter ter verantwoording geroepen wordt. In den kosteloozen rechtsbijstand van behoeftigen ligt juist eene bijzonderheid waardoor de advocatenstand zich zoo eervol boven alle andere vrije beroepen onderscheidt. Indien deze eervolle traditie gehandhaafd wordt zullen de advocaten volkomen bereid zijn om nevens de lusten ook de lasten van hun beroep te dragen. Zij willen slechts niet dat hun *bevolen* zal worden wat zij uit medelijden met eenen ongelukkigen behoeftigen beklagde, die hunnen bijstand noodig heeft, bereid zijn vrijwillig te doen. De geschiedenis heeft geleerd, dat de advocaten dit altijd gedaan hebben terwijl er meer dan eene provincie aan te wijzen is, waar vroeger een zeker armenrecht in strafzaken gegolden heeft. ¹⁾ Wanneer dus streng wordt vastgehouden aan het beginsel, dat de advocatuur een vrij beroep is en de Orden van Advocaten zich zelven regeeren, zal de oprichting van Bureaux van Consultatie geene bezwaren van den kant der Balie ondervinden.

Wanneer wij ons dus met het voorstel der Amsterdamsche en Utrechtsche Balie volkomen kunnen vereenigen dan blijft nog een enkel punt ter bespreking over.

Prof. G. A. VAN HAMEL ²⁾ meent, dat aan deze regeling nog eene enkele bepaling moet worden toe-

---

¹⁾ Vergelijk blz. 32 en vlg.

²⁾ Rechtsgeleerd Magazijn III blz. 479 en vlg.

gevoegd. Z.H.G. schrijft daaromtrent het volgende:
„Wat in de memorie van toelichting vermeld staat
„omtrent het nut eener zelfstandige verdediging is
„in sommige strafzaken zóó waar en zóó gewich-
„tig, dat nog eene andere uitweg moet openstaan.
„'t Kan voorkomen, dat een verzoek tot het Bureau
„van Consultatie niet is gericht of, wegens den
„maatschappelijke stand des beklagden niet kan
„worden gericht en dat niettemin de rechter op-
„zettelijke verdediging door eenen advocaat hoogst
„gewenscht acht. Dan moet het hem — president
„of college — vrijstaan, eene uitnoodiging tot de ad-
„vocaten te richten, naar soortgelijken regel — bijv.
„met inachtneming van eene lijst — zooals thans
„bij de toevoegingen gevolgd wordt. Eene toevoe-
„ging noem ik het niet. In verband met al het
„bovenstaande zou ze dit niet mogen zijn. Eene
„uitnoodiging. Reeds daardoor zou ze tot zeer
„ernstige gevallen worden beperkt. Maar dan lijdt
„het ook geen twijfel, dat de advocaten aan deze
„uitnoodiging even gaarne gehoor willen geven als
„eene toevoeging thans.” En Z.H.G. wijst dan op
den soortgelijken gang van zaken in het ENGELSCHÉ
strafproces.

De bedoeling is dus dat aan den rechter door de wet de bevoegdheid wordt gegeven om in enkele gevallen, wanneer hij eene rechtsgeleerde verdediging wenschelijk acht en door het Bureau geen verdediger is aangewezen, eene uitnoodiging tot de advo-

caten te richten. Die gevallen zouden dan de volgende zijn: 1°. wanneer een verzoek tot bijstand tot het Bureau niet is gericht of 2°. wegens den maatschappelijken stand des beklaagden niet kan worden gericht.

In het eerste geval zal het gebrek aan verdediging meestal aan de nalatigheid van den beklaagde te wijten zijn.

In het tweede geval zal de beklaagde gewoonlijk eenen verdediger kunnen honoreeren en dus zelf in de behoefte aan verdediging voorzien; kan hij dat niet en wil hij geenen bijstand aan het Bureau verzoeken, dan zal zijne trotschheid de oorzaak zijn dat hij onverdedigd terecht staat.

En waarom zal men aan den rechter de bevoegdheid verleen en eenen advocaat *uit te noodigen*, wanneer deze geheel vrij blijft die uitnoodiging al of niet aan te nemen? Eene dergelijke bepaling in de wet op te nemen, is geheel en al nutteloos en derhalve verwerpelijk. In de praktijk is het reeds enkele malen voorgekomen, dat een rechter aldus in de behoefte aan verdediging voorzag en dit zal, zoo noodig, ook blijven plaats vinden, wanneer de zorg voor de verdediging van behoeftige beklaagden voortaan aan Bureaux van Consultatie zal worden opgedragen.

Aan het ENGELSCHÉ strafproces is op dit punt geen voorbeeld ter navolging te ontleenen. Daar is eene dergelijke uitnoodiging de eenige wijze

waarop in de verdediging van behoeftige beklaagden wordt voorzien. ¹⁾ Bovendien maakt daar de bij uitstek vriendschappelijke verhouding „*between Bench and Bar*” eene uitnoodiging, in plaats van eene toevoeging, zeer wel bestaanbaar, maar indien den Nederlandschen rechter in de wet deze onnoodige bevoegdheid werd verleend, dan zouden wij vreezen dat wellicht in de toekomst deze uitnoodigingen in de oude toevoegingen zouden ontaarden, naast de verleening van kosteloozen rechtsbijstand door de Bureaux van Consultatie in strafzaken.

Wij voorzien dat men allicht kan tegenwerpen dat, buiten de genoemde gevallen, het zoude kunnen voorkomen dat een beklaagde, die zich voor een ander wil opofferen, geenen verdediger zal verzoeken en dat dan de rechter juist de tusschenkomst van eenen verdediger zoude wenschen. Maar wanneer de rechter dit opmerkt, bestaat immers geen gevaar voor een onjuist vonnis? Bovendien zoude dan het opsporen van den waren schuldige het werk zijn van den ambtenaar bij het O. M., en het ligt niet op den weg der verdediging om — zij het ook indirect — mede te werken tot het opsporen van misdadigers.

Met het voorstel van onzen geachten hoogleeraar kunnen wij ons dus niet vereenigen, omdat het ons nutteloos, overbodig en in de toekomst misschien gevaarlijk toeschijnt.

---

¹⁾ Vergelijk blz. 51 en 63.

Wanneer wij nu onze beschouwingen, aan het einde van dit opstel, kortelijk samenvatten, dan komen wij tot deze conclusie.

Ofschoon rechtsgeleerde verdediging in het Nederlandsch strafproces geen noodzakelijk vereischte voor eene goede strafrechtspleging genoemd kan worden, zoo zijn er toch vele gevallen waarin zij zóó gewenscht mag heeten, dat, wanneer de beklagde zich geenen rechtsbijstand verschaffen kan, in de behoefte daaraan op eene andere wijze moet worden voorzien.

De beoordeeling der al of niet wenschelijkheid van rechtsgeleerde verdediging kan men veilig aan de verdachten en beklagden overlaten. Zij, die in staat zijn de diensten van eenen rechtsgeleerden raadsman te honoreeren, zullen wel zorg dragen dat, wanneer de rechtsbijstand van eenig nut kan zijn, zij niet onverdedigd terechtstaan. Zij, die geenen verdediger kunnen honoreeren, moeten zich tot de advocaten wenden om kosteloozen rechtsbijstand te verkrijgen. Deze zullen dan onderzoeken of hun verzoek om bijstand door den aard hunner zaak gemotiveerd wordt.

Dat onderzoek en de aanwijzing van den verdediger behoort aan Bureaux van Consultatie opgedragen te worden, omdat men den Staat het recht ontzeggen moet over de persoonlijke diensten der advocaten en procureurs te beschikken; immers de Orden van Advocaten regèeren

zich zelf en haren leden behooren geene lasten dan door hunne gelijken te worden opgelegd.

Eene dergelijke regeling biedt het voordeel aan, dat eene aansluiting aan reeds bestaande toestanden wordt verkregen. Daardoor zal ook worden voorkomen dat, „waar eene nieuwe wetgeving noodzakelijkerwijze een drukkender last op de schouders der Balie laadt, die last nog worde verzwaard „materiëel door de huldiging van het nutteloos, zelfs „schadelijk beginsel dat hij ook ten behoeve van „vermogenden zal moeten worden gedragen, *in „zedelijken zin* door het bewustzijn dat de Balie, „daartoe gerequireerd door de magistratuur, hem „op bevel van deze zal moeten torschen.” ¹⁾ Door de oprichting van Bureaux van Consultatie in strafzaken zal de eervolle traditie van den advocatenstand gehandhaafd blijven. „Gelijk de advocaat, „wegens misgrepen in de uitoefening van zijn „beroep, terechtstaat voor zijne *gelijken*, zoo zullen „ook zijne *gelijken* te oordeelen hebben over de „wenschelijkheid, om, in het belang van behoeftigen, aanspraak te maken op zijn arbeid. Verleent hij dien, hij zal het doen op *uitnoodiging* „zijner gelijken om behoeftigen te helpen, niet ter „beschikking van een staatsambtenaar in het belang „van den staatsdienst.” ²⁾

---

¹⁾ Woorden van het Amsterdamsch Adres.

²⁾ Woorden van het Utrechtsch Adres.

A nemine pendeat advocatus! De advocaat zij en blijve onafhankelijk; in plaats van de toevoegingen door den rechter kome een armenrecht in strafzaken. De Raden van Toezicht en Discipline, geroepen om de eer van den advocatenstand te handhaven, zullen ook hier misbruiken weten te voorkomen en zorg dragen dat de Bureaux van Consultatie, ook in strafzaken, werkzaam zijn, in het werkelijk belang van rechtspraak en beklaagden.

Het „Suum Cuique” zal dan ook hier worden toegepast; de, in het belang der rechtspraak en beklaagden, gewenschte verdediging worden gewaarborgd en de advocatenstand in zijne vrije, onafhankelijke positie gehandhaafd.

Mogen onze beschouwingen er iets toe hebben bijgedragen, om te voorkomen dat, door het regeeringsvoorstel omtrent de regeling der toevoeging van raadslieden aan verdachten en beklaagden tot wet te verheffen, door de Wetgevende Macht van Nederland ONRECHT zal worden gesanctionneerd!

Bijlage.

ONTWERP

VAN

Wijzigingen in het Wetboek van Strafvordering.

» Art. 89*b*. De beklaagde kan zich omtrent de voorziening, in het voorgaand artikel bedoeld, beraden met een raadsman, door hem met inachtneming van art. 89*k* gekozen, of hem, op zijn verzoek, door den president der rechtbank toegevoegd.

» Heeft de president bezwaren om aan het verzoek van den beklaagde te voldoen, dan onderwerpt hij die ten spoedigste aan de beoordeeling der rechtbank, die daarover in raadkamer, zamengesteld uit drie leden, beraadslaagt en beslist.

» De president neemt aan die beraadslaging en beslissing geen deel. Hij is tot de toevoeging verplicht wanneer de raadkamer haar noodig oordeelt.

» Bij afwijzing van het verzoek, wordt den beklagde door of namens den president daarvan dadelijk kennis gegeven”.

» Art. 89c. De toevoeging geschiedt uit de advocaten en procureurs die de praktijk uitoefenen binnen het rechtsgebied der rechtbank. Zij wordt den benoemde, alsmede den beklagde, door of namens den president dadelijk kenbaar gemaakt.”

» Art. 89j. Onverminderd het bepaalde bij art. 89b. kan, zoodra tegen de verwijzing naar de terechtzitting, naar aanleiding van de bepalingen van dezen titel, geen rechtsmiddel meer open staat, den beklagde, op zijn verzoek, door den president der rechtbank een raadsman tot de verdediging bij het openbaar onderzoek worden toegevoegd.

» Hetzelfde kan geschieden, zoodra overeenkomstig art. 170 rechtstreeks is gedagvaard.

» Het tweede, derde en vierde lid van art. 89b, zijn hier van toepassing.

» De toevoeging kan ook door den president geschieden ambtshalve, indien niet de beklagde, met inachtneming van het volgende artikel, binnen vijf dagen nadat hij, tengevolge van verwijzing, ter terechtzitting is gedagvaard, een raadsman heeft gekozen en daarvan ter griffie van de rechtbank verklaring heeft afgelegd of door zijnen raadsman heeft doen afleggen.

›Nadat den beklaagde, ingevolge het vorige lid, een raadsman is toegevoegd, blijft deze als zoodanig werkzaam, ook al mocht de beklaagde, later zelf een raadsman kiezen, of daarvan ter griffie van de rechtbank verklaringen afleggen of doen afleggen.”

Art. 89*k*. Als raadsliden worden slechts toegelaten, Advocaten en Procureurs binnen het Rijk de praktijk uitoefenende.

Art. 89*l*. De toevoeging, in art. 89*j* bedoeld, geschiedt uit de Advocaten en Procureurs die de praktijk uitoefenen binnen het rechtsgebied der rechtbank.

›Zoo noodig, kan zij ook geschieden uit de Advocaten en Procureurs de praktijk uitoefenende buiten het rechtsgebied der rechtbank, doch binnen het rechtsgebied van het gerechtshof, waartoe de rechtbank behoort.

›In dat geval geschiedt zij op verzoek van den president der rechtbank, door den president van het gerechtshof, en heeft de toegevoegde raadsman aanspraak op vergoeding van reis- en verblijfkosten, op den voet bij het tarief voor de gerechtskosten in strafzaken bepaald.

›De toevoeging wordt steeds dadelijk door of namens den president door wien de toevoeging geschiedt, den benoemde alsmede den beklaagde kenbaar gemaakt.

Art. 116. ›De beklaagde kan zich omtrent het indienen der memorie beraden met een raadsman. De artt. 89*b* en 89*c* zijn hier van toepassing.

Art. 122. Tegen de vonnissen, bij art. 118 vermeld, kan beroep in cassatie worden ingesteld in de gevallen voorzien bij de artt. 89 en 89*a* en op de gronden in die artikelen omschreven, alsmede zoowel door het openbaar ministerie als door den beklagde op grond, dat recht is gedaan op eene instructie, waarin vormen zijn verzuimd, op straffe van nietigheid voorgeschreven.

»De artt. 89*b* tot 89*g* zijn hier van toepassing.

»Op de vonnissen, waarbij de beklagde buiten vervolging is gesteld op grond dat de instructie geene voldoende aanwijzing van schuld tot verdere vervolging heeft opgeleverd, is art. 88*i* van toepassing.

Art. 249. »Den beklagde kan, op zijn verzoek, door den president van het gerechtshof een raadsman worden toegevoegd.

»Heeft de president bezwaren om aan het verzoek te voldoen, dan onderwerpt hij die ten spoedigste aan de beoordeeling van het gerechtshof, dat daarover in raadkamer beraadslaagt en beslist. Het 3de en 4de lid van art. 89*b* zijn hier van toepassing.

»De toevoeging kan ook door den president geschieden ambtshalve, indien niet de beklagde, binnen vijf dagen nadat de stukken ter Griffie van het gerechtshof zijn overgebracht, eenen raadsman heeft gekozen en daarvan ter Griffie van het gerechtshof verklaring heeft afgelegd, of door zijnen raadszaam heeft doen afleggen.

»De toevoeging geschiedt uit de Advocaten en Procu-

reurs, die de practijk uitoefenen ter plaatse waar het gerechtshof is gevestigd.

»Is een dezer den beklaagde bij de behandeling der zaak in eersten aanleg als raadsman toegevoegd geweest, dan wordt deze bij voorkeur ook voor de behandeling in hooger beroep toegevoegd.

»De toevoeging wordt steeds dadelijk door of namens den president den benoemde, alsmede den beklaagde kenbaar gemaakt.

»Op de verdediging in hooger beroep zijn voorts de artt. 89*k* en 89*m*, tweede, derde en vierde lid toepasselijk.

~~~~~

www.libtool.com.cn

STELLINGEN.

www.libtool.com.cn

I.

De onteigenaar, die de poging tot het treffen eener minnelijke overeenkomst verzuimd heeft, is niet-ontvankelijk in zijne vordering tot onteigening.

II.

Art. 56, al. 4 R. v. O voor de Tweede Kamer der Staten-Generaal is in strijd met de bedoeling van de Grondwet.

III.

Ingeval van vrijspraak of ontslag van rechtsvervolging behooren de kosten van verdediging door den Staat te worden vergoed.

IV.

Terecht stelt het ontwerp, tot wijziging van het Wetboek van Strafvordering dd. 27 October 1883, voor de verplichte instructie te doen vervallen.

V.

Ten onrechte wil het, in stelling IV bedoelde, wetsontwerp den lijfswang, als middel ter invordering van de gerechtskosten in strafzaken behouden.

VI.

De verhouding tusschen geldboete en subsidiaire hechtenis behoort geheel aan het arbitrium judicis te worden overgelaten, behoudens de vaststelling van een maximum dezer hechtenis door de wet.

VII.

Ten onrechte heeft de Hooge Raad beslist, dat zuivere aanvaarding eener erfenis door den voogd zijne niet-ontvankelijkheid in eene voor zijn pupil, als erfgenaam, ingestelde vordering ten gevolge heeft.

VIII.

De rechtsverhouding tusschen aannemer en onderaannemer wordt niet beheerscht door art. 1646 B. W.

IX.

Art. 1011 al. 1 B. W. is overbodig.

X.

Art. 538 W. v. K. behoort te vervallen.

XI.

Bij hooger beroep of verzet tegen eene faillietverklaring, op verzoek van eenen vreemden schuldeischer uitgesproken, kan de cautio judicatum solvi niet van dezen gevorderd worden.

XII.

De faillietverklearde is niet bevoegd om, bij hooger beroep of verzet, subsidiair op te komen tegen de curatoren-benoeming.

XIII.

Het is te betreuren, dat de wet van 23 April 1879 Stb. n°. 75, waardoor het procuraat een vrij beroep geworden is, het praktisch examen niet heeft behouden.

XIV.

Zoolang eene wet op de octrooien niet uitdrukkelijk het tegendeel bepaalt, kan eene Nederlandsche spoorwegmaatschappij straffeloos, in het verkeer met het buitenland, rijtuigen gebruiken met onderdeelen of inrichtingen, hier te lande vervaardigd, maar in het buitenland geoctrooieerd.

~~~~~

7/29/29 kas

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

Druk van M. J. Portfelje, Amsterdam.

www.libtool.com.cn

www.libtool.com.cn

